بەشی ژن هێنان (باب النِّكاح)

حوکمی ژن هێنان (حُكْمُ النِّكَاح)

ژن هێنـــان لـــە ســـوننەتی پێغەمبەرانـــە [1] , وەپێویستیـــشە لەســـەر هەرکەسێك توانای هەبێت و

---

[1] لەبەر فەرمودەکەی خوای گەورە لە سورەتی (الرعد:38)داکە دەفـەرموێ :﴿وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلاً مِنَ قَبلِكَ وَ جَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجَاً وَ ذُرِّيـــةً﴾ واتـە:(وە بـێ گومـان ئـەی پێغەمبەری خوا ئێمە لە پێش تۆ پێغەمبـەرانمان نـاردووە و ژن و نـەوەشمان پـێ داون) . وە لەبـەر فەرمودەکـەی (أَنَـسُ بـنُ مَالِـكٍ) (خـوای لێ رازی بێـت) کـەوا فـەرمووی:((سـێ "رهط"هاتن بۆ ماڵی خێزانەکانی پێغەمبەر (ﷺ) پرسـیاریان کـرد لـە بـارەی خواپەرسـتی پێغەمبەرەوە (ﷺ) , جا کە پێیان ڕاگەیاندن ...., وەکو بـە کـەمیان زانـی , جـا ووتیـان : ئێمە لەکوێ و پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە کوێ ؟ خوای گـەورە لەتاوانـەکانی پـێش و پاشـی خۆش بووە , جا یەکێکیان ووتی:بەڵام من , ئەوە ئیتر شەو نوێژی دەکەم تـا مـاوم , وە ئەوەی تریان ووتی: من ڕۆژووی هەموو ساڵ دەگرم و هەرگیز نایشکێنم , وە ئەوی تریـان ووتی : من لە ئافرەتان دوور دەکەومەوە و ژن ناهێنم هەتا مـاووم , جـا پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) هات و فەرمووی : ((**أَنْتُمْ الَّذِيْنَ قُلْتَمْ كَذَا وَ كَذَا؟ أَمَّا وَالله إِنِّي لأَخْشَاكُمْ لله , وَ أَتْقَاكُمْ لَهُ , وَلَكِنِّي أَصُومُ وَ أُفطِرُ , وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ , وَأَتزَوَّجُ النِّسَاءَ , فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي**)) واتە:((ئەوە ئێوە بوون ئەمە و ئەوەتان وتبوو؟ بەڵام بە خوا من لە هـەمووتان زیـاتر لـە خـوا دەترسـم و زیـاتریش خـۆم دەپـارێزم , وە ڕۆژوویـش دەگـرم و دەیـشکێنمیش , وەشـەو نوێـژیش دەکـەم و دەشـخەوم , وە ژنـیش دەهێـنم , جـا هـەر کەسێك لەسوننەتی من لابدات ئەوەلە من نیە)) . [رواه البخاري (9/رقم :5063)و هذا لفظه و مسلم (1401/1020/2)و غيرهما] .

لەخۆی ترسا توشی تاوان بێت (□) , وە ئەگەر لە خۆی ترسا بەڵام توانای نەبوو ئەوە با ڕۆژوو بگرێت (□) , وە واز هێنان لێی و لێ بڕان بۆ خوا پەرستی دروست نیە(□) مەگەر بۆ کەسێك توانای جێبەجێ کردنی

(□) لەبەر فەرمودەکەی خوای گەورە لە سورەتی (النور:32)دا کەدەفەرموێ :﴿وَ أَنْكِحُوا الأَيَامَى مِنْكُمْ وَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبادِكُم وَ إِمَائِكُمْ إِنْ يَكونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾واتە:(ژن بهێنن بۆ ئەو پیاوانەتان کە ژنیان نیە و ئەو ژنانەشتان کە شویان نیە بە شویان بدەن , هەروەها بۆ بەندە وکەنیزە چاك و صالحەکانیشتان ,ئەگەر هەژاریش بن ئەوە خوای گەورە لە چاکە و فەزڵی خۆی دەوڵەمەندیان دەکات)وە لەبەر فەرمودەکەی (عَبْدُالله بن مَسْعُود)(خوای لێ رازی بێت) کەوا فەرمووی :((ئێمە لەگەڵ پێغەمبەری خوا بووین (ﷺ) لاو بووین هیچمان نەبوو , جا پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێی فەرموین:((**يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ البَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّج , فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلبَصَرِ وَأَحْصَنُ لِلفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّومِ , فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ**))واتە:((ئەی کۆمەڵی لاوان , هەرکەسێکتان توانای ژن هێنانی هەبوو با ژن بهێنێت , چونکە ئەوە باشترین پارێزە بۆ چاو و داوێن , وە هەر کەسێکیش نەیتوانی ئەوە با رۆژوو بگرێت ,چونکە ئەوە بۆ ئەو برینی ئارەزووی جیماع کردنە)) [رواه البخاري (4/رقم :1905)و مسلم (1400/1018/2)و غيرهما].

(□) لەبەر فەرمودەکەی (عَبْدُالله بن مَسْعُود)بروانە (پ2) وە فەرمودەکەی (عائشة)(خوای لێ رازی بێت) کە لە (پ4)دا باسی لێوە دەکەین.

(□) لەبەر فەرمودەکەی (عَائِشَة)(خوای لێ رازی بێت) کە وا فەرموی :((پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموی : ((**النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي , فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّى , وَتَزَوَّجُوا , فَإِنِّي مَكَاثِرٌ بِكُمْ الأُمَمَ وَمَنْ كَانَ ذَا طَوْلٍ فَلْيَنْكِحْ وَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَعَلَيْهِ بِالصِّيَامِ فَإِنَّ الصَّومَ لَهُ وِجَاء**)) واتە: ((ژن هێنان لە سوننەتی منە, جا هەر کەسێك کار بە سوننەتی من نەکات ئەوە لەمن نیە , وە ژن بهێنن چونکە من شانازی بە زۆریتانەوە دەکەم لەلای ئوممەتەکانی تردا وە هەر کەسێك دەستی دەڕوات با ژن بهێنێت , وە هەر کەسێکیش نەیبوو ئەوە با ڕۆژوو بگرێت چونکە ئەوە بۆ ئەو برینی ئارەزووی

ئەرکەکانی نەبێت ()

جیماع کردنە)) [رواه ابن ماجة(1846/592/1)و هو حديث حسن بڕوانە صحيح سنن ابن ماجة رقم (1496) و السلسلة الصحيحة(2383)]

وە هەروەها لەبەر فەرمودەکەی (أَنَسُ بنُ مَالِكٍ)بڕوانە (پ1), وە لەبەر فەرمودەکەی (سَعْدُ بنُ أَبِي وَقَّاص)(خوای لێ رازی بێت) کەوا فەرموی : ((پێغەمبەری خوا (ﷺ) داواکەی (عُثْمَانُ بنُ مَظْعُون)ی گێڕایەوە کە وا ویستی واز لە ژن هێنان بێنێت وە لێ ببڕێت بۆ خوا پەرستی , وەئەگەر رووخسەتی بە ئەو بدایە ئەوە هەموو خۆمانمان دەخەساند)) [رواه البخاري(9/رقم:5073)و مسلم(129/4) طبعة الآفاق الجديدة]

وە هەروەها لەبەر فەرمودەکەی (أَنَسُ بنُ مَالِكٍ)(خوای لێ رازی بێت) کەوا فەرمووی :((پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی پێ کردین بە ژن هێنان و قەدەغەی لە ژن نەهێنان دەکرد زۆر بە توندی و دەیفەرموو: ((**تَزَوَّجُوا الوَدُودَ الوَلُودَ , فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمُ الأَنْبِيَاءَ يَوْمَ القِيَامَةِ**))واتە:((ژن بهێنن ژنێك کەوا رووخۆش بێت , وە منداڵیشی ببێت , چونکە من شانازی بە زۆریتانەوە دەکەم لەلای پێغەمبەراندا لە رۆژی دواییدا ...)) [رواه أحمد (245/158/3)و ابن حبان (1228/302)و أبوداود (2035/47/6)و النسائي (65/6)أيضا بألفاظ متقاربة عن معقل بن يسار و هو صحيح بڕوانە صحيح النسائي (3026) و صحيح أبي داود(1789)و صحيح الجامع(2940)].

() لەبەر ئەوەی خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا قەدەغە دەکات لە زیان لێدانی ئافرەتان وە فەرمان دەکات بەوەی کە وا ژیانێکی چاکیان لەگەڵدا ببەنە سەر وەك لە سورەتی (النساء :19)دا دەفەرموێ :﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كُرْهاً وَلا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلاَّ أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْراً كَثِيراً﴾جا ئەگەر یەکێك تونای ئەوەی نەبوو ئەوە دروست نیە کارێك بکات کەوا خۆی تووشی حەرامی بکات , وە ئەو بەڵگانەی کە هاتوون و هانی موسوڵمان دەدەن لەسەر تەنهایی و گۆشەگیری بەسەر ئەم حاڵەتەدا (حمل)دەکرێت.

تێبینی :

ژن هێنان فەزڵ و سوودی زۆر زۆرە لەوانە :

(**أ**) منداڵ بوون , چونکە مەبەست لێی مانەوەی ڕەگەزە, ئەویش سودی بەدەست هێنانی خۆشەویستی خوای گەورەی تێدایە بە کۆشش کردن بۆی .

(**ب**) بە دەست هێنانی خۆشەویستی پێغەمبەر(ﷺ) لە شانازی کردن بە زۆری موسوڵمانانەوە .

(**ج**) سوود وەرگرتن لە دوعای ڕۆڵەی چاك و بەدەست هێنانی (شَفَاعَة)بە مردنی منداڵی بچوك .

(**د**) خۆ پاراستن لەشەیتان بە تێر کردنی ئارەزوو بە ڕێگای حەڵاڵ .

(**ه**) خۆشی دان بە دەروون بە تێکەڵاوی کردنی ماڵ و منداڵ .

(**و**) خەریك نەبوون بە ئیش و کاری پێویستی ناو ماڵ وەك دروست کردنی خواردن و خواردنەوە و جل شۆردن و گزگ (گسك) دان و ... هتد . چونکە ئافرەتی چاك یارمەتی دەرێکی چاکە بۆ ئەوەی پیاو زۆربەی کاتەکانی بەدەست هێنانی زانستە شەرعیەکان و کار کردن بەسەرببات .

(**ی**) ڕاهێنانی نەفسە لەگەڵ پەروەردەکردن و سەرپەرشتی کردن و بەجێ هێنانی مافەکانی کەس و کارو ئارام گرتن لەسەر ڕەوشت و سرووشتیان ، وە خۆ گرتنیش لەبەرانبەر ئازاریان و کۆشش کردن بۆ چاککردنیان و ڕێ پیشاندانیان بۆ ڕێگای ئاین وەکوشش کردن بۆ بەدەست هێنانی ڕۆزی حەڵاڵ بۆیان و ... هتد ئەو کارانەی کەلە ڕاستی دا ئەگەر نیەتی ڕازی کردنی خوا بێت هەمووی بەپەرستن (عِبَادَة) بۆی دەژمێردرێت ئەوەتا پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمێ : ((**دِيْنَارٌ أَنْفَقْتَهُ فِي سَبِيْلِ اللّه ، وَ دِيْنَارٌ أَنْفَقْتَهُ فِي رَقَبَةٍ ، وَدِيْنَارٌ تَصَدَّقْتَ بِهِ عَلَى مِسْكِيْنٍ ، وَ دِيْنَارٌ أَنْفَقْتَهُ عَلَى أَهْلِكَ ، أَعْظَمُهَا أَجْرَاً الَّذِي أَنْفَقْتَهُ عَلَى أَهْلِكَ**)) واتە : دینارێك لە ڕێگای خوادا ببەخشیت وە دینارێك بۆ ئازاد کردنی بەندەیەك ببەخشیت وە دینارێك بدەی بەدەست کورتێك وە دینارێك لەسەر ماڵ و منالی خۆت خەرجی بکەیت ، گەورەترینیان لە پاداشت دا ئەوەیە

سیفەتی ژنی باش و پیاوی باش

باش وایە پیاو کچێکی ()

لەسەر ماڵ و منداڵی خۆت خەرجی بکەیت)) [رواه مسلم رقم (995) عن أبى هريرة بروانه صحيح الجامع رقم (3398)] .

() لەبەرفەرموودەکەی (جَابِرُ بنُ عَبْدُالله) (خوایان لێ ڕازی بێت) کەوافەرمووی : ئێمە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا بووین (ﷺ) لەغەزایەکدا ، جا کە گەڕاینەوە ، بەسەر ووشترێکی خاوەوە بووم پەلەم دەکرد ، جاسوارێك لەپشتمەوە پێم گەیشت جابەدارێك کەپێی بوو ژەنی بە ووشترەکەمەوە ، جاووشترەکەم کەوتەڕێ و خێرا بویەوە ، وەك باشترین ووشتر بینیبێتت جاکاتێك ڕووم وەرچەرخاند بینیم پێغەمبەری خوایە (ﷺ) جافەرمووی ((مَايُعْجِلُكَ يَاجَابِرُ ؟)) واتە : ئەوە چی پەلەت پێ دەکات ئەی جابر ؟ منیش ووتم : ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) من تازە ژنم هێناوە ، جافەرمووی : ((أَبِكْراً تَزَوَّجْتَهَا أَمْ ثَيْبَاً)) واتە : ئەوە کچە خواستوتە یان بێوەژنە ؟)) فەرمووی ، ووتم : بەڵکو بێوەژنە . فەرمووی : ((هَلَّا جَارِيَةً تُلاعِبُهَا وَتُلاعِبُكَ)) واتە : ((ئەی بۆکچێکت نەهێنا گاڵتەو گەپی لەگەڵدا بکەیت وە گاڵتەو گەپت لەگەڵدا بکات ؟)) فەرمووی جاکە گەیشتینەوە مەدینە چوینەوە بۆ ئەوەی بچینەوە ژورەوە ئەویش فەرمووی : ((أَمْهِلُوا حَتَّى نَدْخُلَ لَيْلاً (أَي عِشَاءً) كَيْ تَمْتَشِطَ الشَّعْثَة وَتَسْتَحِد المَغِيْبَة)) واتە : پەلەمەکەن تاشەو دەچینەژوورەوە ، بۆئەوەی ئافرەتی (شعثة) ، (مغيبة) سەریان شانەبکەن و خۆیان پاك بکەنەوە . وەفەرمووی : ((إِذَا قَدمْتَ فَالكَيْسُ الكَيْس)) واتە: ئەگەر چویتەوە (الكيس الكيس) [رواه البخارى (9/ رقم /5079) ومسلم (1088/2/ 715)] .

(شعثة) : ئەو ئافرەتەیە کەسەری تێك چووە بۆئەوەی خۆی جوان کاتەوە (مغيبة) : ئەو ئافرەتەیە کەپیاوەکەی ماوەیەك لێی دوور کەوتۆتەوە . (الكيس)ی یەکەم : جماع کردن نە . وە (الكيس)ی دووەم : ژیریە . واتە هانی داوە کەوا جیماع بکات بۆ ئەوەی منداڵی ببێت .

موسوڵمانی (🗌) ڕوو خۆش بخوازێت کەوا نەزۆك نەبێت (🗌) وەسەرپەرشتیاری ئافرەتیش دەبێت ئەو ئافرەتە بدات بەموسوڵمانێکی ڕەوشت جوان (🗌)

<u>**تێبینی**</u>:

مەرج نیە هەردەبێت پیاو کچ بخوازێت ، بەڵکو ئەوەئەگەر (ظُرُوف) وحاڵی وابوو کەوا کچ بخوازێت ئەوە باشترە کەوا کچ بخوازێت ، بەلاّم هەندێ حاڵەتی واهەیە بێوەژن بخوازێت باشترە . بەبەڵگەی فەرموودەکەی پێشوو ، لەهەندێك لەڕیوایەتەکانی تریدا هاتووە کەهۆی بێوەژن خواستنی (جَابِر) ئەوەبووە کە (جَابِر) باوکی لەجەنگی (أُ حُد) دا شەهید بوو جا حەوت خوشکی لێ بەجێ مابوو دەبوا یە (جَابِر) بەخێوی بکردایە جا بۆ ئەو حاڵەتە بێوەژن باشترە وەهەروەها پێغەمبەری خوا (ﷺ) خۆی تەنها یەك کچی خواستووە کەدایکە (عَائشَة) یە بەلاّم ئەو خێزانەکانی تری هەموو بێوەژن بوونە .

(🗌) لەبەر فەرموودەکەی (أَبُوهُرَيْرَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەواپێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : ((**تُنْكَحُ المَرْأةُ لأرْبَعٍ : لِمَالِهَا ، ولِحَسَبِهَا ، ولِجَمَالِهَا ، ولِدِيْنِهَا . فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّيْنِ تَرِبَتْ يَداكَ**)) واتە : ((ئافرەت لەبەر چوارشت دەخوازرێت لەبەر پارەی و لەبەر بنەماڵەی و لەبەر جوانی و لەبەر ئایینی جا تۆ خاوەن ئاینەکەیان هەڵبژێرە دوو دەستەت خۆڵاوی بێت)) [رواه البخاري (5090/132/9) ومسلم (175/4 ، الافاق)].

مەبەستی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بە (دوودەستەت خۆڵاوی بێ) دوعای خێر بۆکردنە.

(🗌) لەبەر فەرموودەکەی (أَنَسُ بنُ مَالِكٍ) بڕوانە (پ4)

(🗌) لەبەر فەرموودەکەی (أَبُو حَاتم المُزَني) (خوای لێ ڕازی بێت) . کەواپێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی ((**إذَا جَاءَكُمْ مَنْ تَرْضَونَ دِيْنَهُ وَخُلُقَهُ فَأنْكحُوْهُ ، إلاّ تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الأَرْضِ وَ فَسَادٌ كَبِيْر**)) واتە : ((ئەگەر کەسێك هات بۆلاتان –داوای کچی لێ کردن– و لە ئاین و ڕەوشتی ڕازی بوون ئەوە ژنی پێ بدەن ، ئەگەر نەیکەن ئەوە دەبێتە فیتنە لەزەویدا وە خراپەیەکی گەورە)) . ووتیان : ئەی پێغەمبەری خوا : وە ئەگەر شتێکی تێدابوو ؟ فەرمووی : ((**إذَا جَاءَكُمْ مَنْ تَرْضَونَ دِينَهُ وَ خُلُقَهُ فَانْكحُوهُ**)) واتە : ((ئەگەر کەسێك هات بۆ لاتان لەئاین و ڕەوشتی ڕازی بوون ئەوە مارەی لێ بکەن)) سێ جار دووبارەی کردەوە [رواه الترمذي (1097/275/2) وهو حديث صحيح بروانە الإرواء (1868) . و صحيح سنن الترمذي (866)] .

جۆرەكانی تەماشاكردن

تەماشا كردنی پیاو بۆ ئافرەتی نامەحرەم ، هەروەها ئافرەتیش بۆ پیاوی نامەحرەم دروست نیيە بەبێ پێویستی (١) بەڵام ئەگەر زەرور بوو ،

تێبینی :

هیچی تێدا نیيە ئەگەر سەرپەرشتیاری ئافرەتەكە خۆی كەسێكی بەشایستە زانی بۆ كچەكەی كەوا خۆی بەو كەسە بڵێ من كچەكەمت پێ دەدەم . لە (عَبْدُالله بن عُمَر) ەوە (خوای لێ ڕازی بێت) دەگێڕنەوە كەوا (عُمَرُ بنُ خَطَابٍ) كاتێك كە (حَفْصَة)ی كچی بێوەژن كەوت لە (خُنَيسُ بنُ حُذَافَةَ السَّهْمِي) كە یەكێك بوو لەهاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) و لە مەدینە وەفاتی كرد (عُمَرُ بنُ خَطَابٍ) فەرمووی : هاتم بۆلای (عُثْمَانُ بنُ عَفَّان) و (عَرْض)ی (حَفْصَه)م بەسەریدا كرد ، ئەویش ووتی : تەماشای حاڵی خۆم دەكەم ، جا چەند شەوێك چاوەڕوانی بووم ، پاشان پێم گەیشت و ووتی : بۆم دەركەوتووە كەلەم ڕۆژەم دا ژن نەهێنم باشە ، (عُمر) فەرمووی : جا گەیشتم بە (أبُوبَكر) و پێم ووت : ئەگەر ویستت لەسەرێتی (حَفْصَه)ت لێ مارە دەكەم ، جا (أبُوبَكر) بێ دەنگ بوو و هیچ وەڵامی نەدامەوە ، و منیش لەوەی (عُثْمَان) زیاتر لە دڵم گرت ، جا چەند شەوێك مامەوە ، پاشان پێغەمبەری خوا (ﷺ) داوای كرد جامنیش لێم مارە بڕی ، جا (أبُوبَكر)م پێ گەیشت ، فەرمووی : لەوانەیە لەدڵت دا بەرانبەرم شتێكت هەڵگرتبێت كاتێك كە (حَفصَه)ت بەسەرم دا (عَرْض) كرد وەمنیش هیچ وەڵامم بۆت نەگێڕایەوە؟ (عُمر) ووتی : ووتم بەڵێ ، (أبُوبَكْر) ووتی : ئەوە هیچ بەرگری نەكرد كە وڵامت بۆ بگێڕمەوە لەوەی (عَرْض)ت كردم تەنها ئەوە نەبێت كەمن زانیبووم كەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) باسی لێ كردبوو ، جا نە ئەبوو من نهێنێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئاشكرا بكەم ، وە ئەگەر ئەو وازی لێ بهێنایە ئەوە من ڕازی دەبووم)) [رواه البخاري (9/رقم/5122) و غيره] .

(١) لەبەر فەرموودەكەی خوای گەورە لەسورەتی (النور : 30)دا كە دەفەرمێ : ﴿قُلْ لِلمُؤْمِنِيْنَ يَغُضُواْ مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَ يَحْفَظُواْ فُرُوجَهُمْ﴾ واتە : ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بە پیاوانی باوەڕداران بڵێ : با چاوی خۆیان دابخەن و تەماشای ئافرەتی نامەحرەم نەكەن

وەك تەماشاكردنی پیاو بۆ خێزانی و كەنیزەی خۆی ([]) یان بۆ ئەوەی مارەی بكات ([])

و داوێنی خۆیان بپارێزن لە حەرام . وە هەروەها لەهەمان سوورەت دا دەفەرمێ : ﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ﴾ واتە : ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بە ئافرەتانی موسوڵمان بڵێ : با چاوانی خۆیان دابخەن و تەماشای پیاوی نامەحرەم نەكەن و داوێنی خۆیان لە حەرام بپارێزن .

([]) لەبەر فەرموودەكەی خوای گەورە لە سورەتی (المؤمنون : 5-7)دا كە دەفەرمێ : ﴿وَ الَّذِيْنَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ، إِلاَّ عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَامَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ، فَمَنِ إِبْتَغَى وَرَآءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ العَادُونَ﴾ واتە : یەكێكی تر لە سیفەتی باوەڕدارە سەرفرازەكان ، وە ئەوانەی كە داوێنی خۆیان دەپارێزن تەنها لەسەر خێزان و كەنیزەكانیان نەبێت ئەوە لەئەوەدا لۆمەیان لەسەر نیيە ، جا هەركەسێك بەدوای جگە لەوانە -ژن و كەنیزە- بگەڕێت ئەوە ئەوانە لەسنوور دەرچووەكانن . واتە لەسنووری خوا دەرچوونە .

([]) لەبەرفەرموودەكەی (المُغِيرَةُ بنُ شُعْبَة) (خوای لێ ڕازی بێت) ((كەوا داوای ئافرەتێكی كرد ، جا پێغەمبەر (ﷺ) پێی فەرموو : ((**إِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا . فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ يُؤْدَمَ بَيْنَكُمَا**)) واتە : بڕۆ تەماشای بكە ، چونكە ئەوە لەوانەیە واتان پێ بكات زیاتر گونجاو تربن پێكەوە [رواه أحمد (244/4) والنسائی (69/6) و الترمذي (1099/275/2) و هو صحيح بروانە صحيح الترمذي (868) و صحيح النسائی (3034)].

وە فەرموودەكەی (أَبُو هُرَيْرَة) كەوا فەرمووی : ((لای پێغەمبەر دا بووم (ﷺ) جاپیاوێك هاتە خزمەتی و پێ ی ڕاگەیاند كەوا ژنێكی لەئەنصارێكان داواكردووە . جا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**أَنَظَرْتَ إِلَيْهَا**)) واتە : ((ئایە تەماشات كردووە)) ؟ ووتی : نەخێر ، فەرمووی ((**فَاَذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا ، فَإِنَّ فِی أَعْيُنِ الأَنْصَارِ شَيْئًا**)) واتە: بڕۆ تەماشای بكە ، چونكە لەچاوی ئەنصارێكاندا شتێك هەیە [رواه مسلم (1040/2/ 1424) واحمد (286/2) والنسائی (69/6)] .

مەبەستی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەوەی كەفەرمووی: (چونكە چاوی ئەنصارێكان شتێكی تێدایە) یان شینی یەكی تێدا بووە یان بچوك بووە .

یـان بـۆ چارەسـەركردنی نەخۆشـی (□□) یـان بـۆ شـایەتی دان و ئـاڵو گـۆڕ و كڕین و فرۆشتن ئەوە دروستە (□□)

داواكردن (الخِطْبَة) (□□)

كەسـێك داوای ئافرەتێـك بكـات هیـچی بـۆ حـەڵاڵ ناكـات باكـەس و كاریـشی رازی بـوبن تامـارەی دەبڕێـت (□□) وە بـۆ هـیچ موسـوڵمانێك نیـیە داوای ئافرەتێك بكات كەموسـوڵمانێكی تـر داوای كردبێت تـاوەكو وەڵامـی ئەو دەدرێتەوە (□□)

(□□) ئەگەر پزیشك (دكتۆر) ی ئافرەت نەبوو ، وەپێویـستە مەحرەمیـشی لەگەڵدا بێـت ، لەبـەر فەرمودەكـەی (جَـابِر) (خـوای لێ ڕازی بێـت) كەوافـەرمووی: (أم سـلمة) ڕوخـسەتی لەپێغەمبــەری خــوا (ﷺ) خواسـت كـەوا كەڵەشـاخ (حِجَامَـة) بكـات ، جـا پێغەمبەر(ﷺ) فەرمانی بە (أَبُوطِيْبَة) كرد كەوا كەڵەشاخی بۆبكات)) [رواه مسلم رقم (2206)]

(□□) ئەگەر پێویست بوو كەوا ئەو ئافرەتە بناسـرێت ، وە نـەیش دەناسـرا مەگـەر بەتەماشاكردنی ، ئەوە لەو كاتەدا لەبەر پێویـستی دروسـتە ئەوەنـدە تەماشـا بكرێت تـا دەناسرێت .

(□□) داواكـردن (الخِطْبَـة) : ئەوەیـە كـەوا خواسـت بێنـی ئافرەتێـك بكـەیت بـەو شێوەیەی كە لەناو خەڵكیدا باوە .

(□□) چونكە تا مارەیدەبڕێت بێگانەیـە و هـیچ شـتێك دروسـت نیـیە لەگـەڵی دا ، نەتـەنها بوونـەوە لەگـەڵ یەكـدا بـەبێ مـەحرەمی ئافرەتەكـە وە لەشـتی تـریش لـەوەی كەئێستا لە هەندێ وولات دا باوە بەبیانووی هیچ و پووچ وەك زیاتر یەك ناسین و ... هتد.

(□□) لەبەرفەرموودەكــەی (إِبْـنُ عُمَـر) (خوایـان لێ ڕازی بێــت) كەوافــەرمووی ((پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) قەدەغـەی كـردووە كـەوا هەنـدێكتان لـەكڕین و فرۆشـتن دا زەم لەسەر هەندێكی ترتـان بكـەن ، وە هـیچ پیاوێـك داوا بكاتـە سـەر داوای – بـرای دینـی –

وەدروست نی یە داوای ئافرەتێك بكرێت كەلەماوە(عِدَّه) ی تەلاقی (رِجْعِي) دا بێت تاماوەی (عِدَّة) كەی تێ پەڕ دەبێت (□□) وەهەروەها ئافرەتێكیش ئەگەر لەماوە (عده) ی پیاو مردندا بێت مەگەر بەشێوەی (تَعْرِيْض) (□□)

براكەی تا داواكەرەكەی پێشی وازی لێ دەهێنێت ، یان داواكەرەكە خۆی ڕوخسەتی پێ دەدات)) [رواه البخاری (9/ رقم /5142) والنسائی (73/6)].

(□□) چونكە تاوەكو ماوە (عدة) كەی تێپەڕ دەبێت هەرژنی پیاوەكەی خۆیەتی .

(□□) لەبەر فەرمودەكەی خوای گەورە لەسورەتی (البقرە : 235) دا كەدەفەرموێ : ﴿وَلاجُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِه مِنْ خِطْبَة النِّسَاء أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ ، وَلَكِنْ لاتُوَاعِدُوهُنَّ سِرَّاً إِلاّ أَنْ تَقُولُواْ قَولاً مَعْرُوفَاً وَلاَ تَعْزِمُواْ عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الكِتابُ أَجَلَهُ ...﴾ واتە : ((هیچ تاوانتان لەسەر نىیە لەوەی كە (تعریض) بكەن لەداواكردنی ئەو ئافرەتانەدا (كەپیاوەكانیان مردووە) یان لەدڵتاندا بیشارنەوە (كەوا پاش (عدة) داوایان بكەن) ، خوای گەورە زانی كەوا ئێوە (خۆتان ناگرن) و باسیان بۆ دەكەن (كەوا دەتانەوێ داوایان بكەن ، بۆیە ڕوخسەتی (تعریض) كردنی پێ دان) بەلآم پەیمانیان پێ مەدەن بە نهێنی مەگەر قسەیەكی چاك بكەن — كە (تعریض) كردنەكەیە — وەبڕیاری خواستنیان مەدەن تاوەكو ماوەی (**عدة**) كەی تێپەڕدەبێت ....)) . (التعریض) ئەوەیە كەوا بەڕاشكاوی (صراحة) نەڵێت من دەمەوێت داوات بكەم ، بەڵكو تەنها ئاماژەی بۆدەكات وەك ئەوەی بڵێ ((بەخوا تۆ ئافرەتێكی جوانیت و چەند كەس مەمنونە شوی پێ بكەیت)) یان ((بەخوا من ئافرەتێكی چاك بوایە ژنم دەهێنا....)) .

پرس کردنی ئافرەت پێویستە
(وُجُوبُ إِسْتِئْذَانُ المَرْأَةِ)

پێویستە لەسەر سەرپەرشتیاری ئافرەت پرس بەئافرەتەکە بکات کاتێک دەیداتە شوو (١) وە دروست نی یە زۆری لێ بکات وە ئەگەر بەزۆریش مارەی ببڕێت ئەوە ئەو (عَقْد)ە بەتاڵە . (٢)

---

(١) لەبەر فەرموودەکەی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : ((**الثَّيِّبُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا وَ البِكْرُ تُسْتَأمَرُ وَإِذْنُهَا سُكُوتُهَا**)) واتە : بێوەژن مارە ناکرێت تاداوای فەرمانی لێ دەکرێت (واتە خۆی بڵێت : مارەم بکە) وە هەروەها کچیش مارە ناکرێت تا پرسی پێ نەکرێت و ڕوخسەتی لێ وەرنەگیرێت و بێ دەنگ بوونیشی ڕوخسەت دانە (واتە ئەگەر پرسی پێ کراوبێ دەنگ بوو ئەوە مانای وایە ڕزای یە) [رواه البخاري (9/رقم/1536) و مسلم (1419/1036/2) و غيرهما] .

(٢) لەبەر زۆر فەرموودە ، لەوانە فەرموودەکەی (خَنْسَاءُ بِنْتُ خَدامِ الأَنْصَارِيَّة) کەوا بێوەژن بوو باوکی بە زۆر بەشوویدا جا ئەو پێی ناخۆش بوو ، جاهاتە خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ)و پێغەمبەریش مارەبڕینەکەی گێڕاوە .. (واتە : مارە بڕینەکەی بەتاڵ کردەوە)) [رواه البخاري (9/رقم/5138) و أبوداود (2087/127/6) مع العون) و غيرهما] .

وە فەرموودەکەی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) کەوا فەرمووی : ((کچێکی عازەب هات بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) و بۆی گێڕاوە کەوا باوکی بە زۆر مارەی بڕیوە و ئەو پێی ناخۆشە ، جا پێغەمبەریش (ﷺ) مەسەلەکەی دایە دەستی خۆی)) [رواه أبوداود (2082/120/6) و ابن ماجه (1875/603/1) وهو صحيح بروانە صحيح ابن ماجه (1520)] .

دابەستنی مارە بڕین (عقد النكاح)

مـەرج (شَـرْط)ە بـۆ ڕاسـتێتی دابەسـتنی مـارەبڕین ، سەرپەرشـتیاری ئافرەتەکە لەگەڵ دووشایەتدا ئامادە بن .(1) وە پایە (رُكْن) کەشی ووتنی

---

(1) لەبەر فەرموودەکـەی (عَائِشَةَ) (خـوای لێ ڕازی بێـت) کـەوا پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) فەرمووی : ((**أَيُّمَا إِمْرَأَةٍ لَمْ يُنكِحْهَا الوَلِيُّ ، فَنكَاحُهَا بَاطِلٌ ، فَنكَاحُهَا بَاطِلٌ ، فَنكَاحُهَا بَاطِلٌ . فَإِنْ أَصَابَهَا ، فَلَهَا مَهْرُهَا بِمَا أَصَابَ مِنْهَا . فَإِنِ إشْتَجَرُوا ، فَالسُّلْطَانُ وَلِيُّ مَنْ لا وَلِيَّ لَهُ**)) واتـە : ((هـەر ئافرەتێـك سـەر پەرشـتیارەکەی مـارەی نەکات ئەوە مارە بڕینەکەی بەتاڵە ، ئەوە مارە بڕینەکەی بەتاڵە ، ئـەوە مـارە بڕینەکـەی بەتاڵـە ، جـا ئەگـەر چـووە لای (جیمـاعی لەگەڵـدا کـرد) ئـەوە هـەموو مارەییەکـەی بەردەکەوێت ، جا ئەگەر سەرپەرشتیارەکان دەمە قاڵەیان لە نێوان دا دروست بـوو ئـەوە دەسـەڵات دار سەرپەرشـتیاری کەسـێکە کەسـەر پەرشـتیاری نـەبێت)) [رواه ابـن ماجـه (1879/605/1) و أبو داود (2098/98/6 مع العون) و الترمذي (1108/280/2) وهو صحيح بڕوانـە صـحيح ابن ماجه (1524)] .

وە لەبەر فەرموودەکەی(عَائشة) (خوای لێ ڕازی بێت) کـەوا فـەرمووی : پێغەمبـەری خوا (ﷺ) فەرمووی : ((**لا نِكَاحَ إلاّ بِوَلِي وَشَاهِدَي عَدْلٍ**)) واتە : مـارە بـڕین دانامزرێـت مەگەر بەئامادەبوونی سەرپەرشتیارو دوو شایەتی داد پەروەر)) [رواه البيهقي (125/7) و ابن حبان (1247/305) وهو صحيح بڕوانە صحيح الجامع (7557) و الأرواء (1839)] .

تێبینی :

ئەگـەر ئافرەتێـك چـەند سەرپەشـتیارێکی هـەبوو ، وە لـە نێـوان خۆیـان دا بـوو بەدەمەقاڵـەیان ئـەوە لـەو کاتـەدا دەسـەڵات دار دەبێتـە سەرپەرشـتیار ، لەبـەر فەرموودەکەی (عائشە)ی پێشوو بڕوانە (پ 22) ، وە فەرموودەیەکی تری (عائشە) کـەوا

: (ئـەوە مـارەم لێ كردیـت) لـە لایـەن سەرپەرشـتیارەكەوە وە ڕازیبـوونیش لەلایەن مێردەكەوە (□□) وە سوننەتیشە هەر ئەوكاتە مارەیی بۆ دیاری بكات (□□)

پێغەمبەر(ﷺ) فـەرمووی : ((**لا نكَاحَ إلاّ بِولِي وَ شَاهِدَي عَدْلٍ فَإنْ تَشَاجَرَ الأَوْلِيَاءُ فَالسُّلْطَانُ وَلِيُّ مَنْ لا وَلِيَّ لَهُ**)) [رواه الدارقطني (23/225/3) و البيهقي (125/7) وهو صحيح بطرقه و شواهده بروانە صحيح الجامع (7556 ، 7557)] .

(□□) چونكە هەموو (عَقْد)ێك بۆ دامەزراندنی پێویستی بەڕەزامەندی هەردوولا هەیە ئەگینا دانامەزرێت .

(□□) مارەیی مافێكی ئافرەتە بەسـەر مێـردەوە ، پێویـستە پـێی بـدات و بۆیـشی نییە لێ ی بسێنێتەوە با پێویستیشی پێی هەبێت لەبەر فەرموودەكەی خوای گـەورە لـە سورەتی (النساء : 4) كـە دەفـەرموێ : ﴿**وآتُوا النِّسَاءَ صُدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسَاً فَكُلُوْهُ هَنِيْئَاً مَرِيْئَاً**﴾ واتە : ((وە مارەیی ئافرەتان بدەن بەدڵ فراوانی یەوە (وە بەبێ مەبەستی لێ سەندنەوەیان) جا ئەگەر بە ڕەزامەنـدی خۆیـان گـەردنیانتان ئازاد كرد ئەوە بیخۆن نۆشی گیانتـان بێـت)) . وەلـە شـەرعدا دروسـتە پـێش چـوونەلای هەموو مارەیی یەكەی پێ بدرێت یا پاش ئەوە هەمووی پێ بدات یان هەندێكیلە پێش دا بدات و هەندێكی تریش لەپاشان ، بەڵام دەبێت ئەو پیاوە زۆر وریابێت نـەوەك مـافی ئـەو ئافرەتەبخوات پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ : ((**أَحَقَّ مَا أَوْفَيْتُمْ مِنَ الشُّرُوطِ أَنْ تُوْفُوا بِهِ مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الفُرُوْجَ**)) واتە : ((شایەن ترین مـەرج كـە پێویـستە بـەجێی بێـنن ئـەو مەرجەیە كە عەورەتی (ئافرەتان) تان پێی حەڵاڵ كـردووە)) [رواه البخاري (9/رقم/5151) و مسلم (1418/135/2) و غيرهما] .

<u>تێبینی :</u>

(1) ئەگەر مارەیی بۆ ئەو ئافرەتە دیاری نەكرا ئەوە مارەیی ئافرەتێكی وەكو خۆی بۆ دیاری دەكرێت (مَهْرُ المِثْل) .

وە تا کەمیش بێت ئەوە باشترو بە بەرەکەت ترە (□□) وە سوننەتیشە (عَقْد)ی (نِکَاح) بە ووتاری (الحَاجَة) دەست پێبکرێت . (□□)

---

(2) ئەگەر پیاوەکە مرد پاش مارە برینەکـە و پـێش چـوونەلای ، ئـەوە ئافرەتەکـە مارەییەکەی هەموو بەر دەکەوێت لەبەر فەرموودەکەی (عَلْقَمَـة) کـەوا فـەرمووی : ((هـاتن پرسیاریان لە (عَبْدُالله) کرد لەبارەی ئافرەتێکەوە پیاوێك مارەی کـردووە ، پاشـان مـرد بەبێ ئەوەی مارەیی بۆ دیاری بکات و پێش ئەوەی بچێتە لای ؟ جـا ئـەویش فـەرمووی : مـن وادەبیـنم مـارەیی ئافرەتـانی هـاو وێنـەی خـۆی بـۆ هەیـە و میراتیـشی بـۆ هەیـە و (عدە)یشی لەسەرە ، جا (مَعْقَلُ بنُ سِنَان الأشْجَعِي) شایەتیدا کەوا پێغەمبەریش هەر بەم شێوەیە بڕیاریدا لـەبارەی (بُـرُوعُ بِنْـتُ واشـق)ەوە)) [رواه الترمذي (1154/306/2) و أبـوداود (2100/147/6 مع العون) و غيرهما وهـو صـحيح بروانـە الأرواء (1939) مەبەسـت بـە (عبـدالله)ە (عبـدالله بـن المسعود)ە] .

بـەڵام ئەگـەر تـەڵاقی بـدات پـێش ئـەوەی بـچێتە لای ئـەوە ئافرەتەکـە نیـوەی مارەییەکەی دەکەوێت ، لەبەر فەرموودەکەی خوای گەورە لەسـورەتی (البقـرة : 237)دا کـە دەفـەرمووێ : ﴿وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُـنَّ فَرِيْـضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُم﴾ واتە : ((وە ئەگەر تەڵاقیانتان دا پێش ئەوەی دەستیان پێـوە بـدەن (مەبەست جیماع کردنە) وە مارەییتان بۆ دیاری کـردوون ئـەوە نیـوەی ئـەو مارەییـە کـە بۆتان دیاری کردوون پێیان بدەن .

(□□) لەشەرعدا هیچ سنورێك بۆ مارەیی ئافرەت دیاری نەکراوە وەك خـوای گـەورە لەسورەتی (النساء : 20)دا دەفـەرمێ : ﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ إِسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَ آتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنْطَاراً فَلا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئاً﴾ واتـە : وە ئەگـەر ویـستان بـوو ژنێـك تـر بهێـنن لـەجێی ژنەکـەی ترتـان وەیـەك کێـو ئاڵتونتـان پێیـان دابـوو (بـەمارەیی) ئـەوە لێیـان مەسێننەوە ... ، بەڵام ئیسلام هانی موسوڵمانی داوە کەوا مارەیی سـوك و ئاسـان بکـەن لەسەر پیاوان بۆ ئەوەی لاوان بەئاسانی بتوانن ژن بهێنن ، لەبەر فەرموودەی زۆر ، لەوانە فەرموودەکەی (عُقْبَـةُ بـنُ عَـامِر) (خـوای لێ ڕازی بێـت) کـەوا پێغەمبـەر (ﷺ) فـەرمووی : ((**خَيْرُ الصَّدَاقِ أَيْسَرُهُ**)) واتە : ((باشترین مارەیی ئەوەیە کە سوك و ئاسان بێـت)) [رواه

ژن گواستنەوە (□□)

باش وایە دایك و باوك ئامۆژگاری كچەكەیان بكەن كاتێك بەشوی دەدەن . (□□)

أبو داود (2117/590/2) و الحاكم (174/2) وهو صحيح بڕوانە الأرواء (1924) وهو صحيح الجامع (3279)].

(□□) چونكە پێغەمبەر (ﷺ) ووتاری وانە و ئامۆژگارێكانی بەو پێشەكیيە دەست پێ دەكرد ، بڕوانە پێشەكی ئەم كتێبە بەشی پەرستشەكان (عيبادات) .

(□□) بۆ زیاتر تێ گەیشتن لەم باسە دەتوانیت تەماشای كتێبی (آدب الزفاف)ی شێخ (محمد ناصر الدين الالبانی) بكەیت ، كە بەتێر و تەسەلی باسی ئەم مەسەلەیەی كردووە .

(□□) لە (أَنَسْ)ەوە ئەفەرمێ : (هاوەڵەكانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەگەر ئافرەتێكیان بگواستایەتەوە بۆلای مێردەكەی فەرمانیان پێ دەكرد بە خزمەت كردنی پیاوو پاراستنی مافەكانی) بڕوانە (فِقْهُ السُّنَّة) (199/2) . وە ئەمەش لەناو پێشیناندا باو بووە ئەوەتا (عَمْرُو بنُ حجر)ی پاشای (كِنْدَة) مارەی (أُمُّ إِيَّاس بِنْت عَوْف الشَّيْبَانِي) بڕی جاكەكاتی گواستنەوەی نزیك بویەوە دایكی كە (أُمَامَةُ بِنْتُ الحَارِث) بوو چەند ئامۆژگارییەكی كرد كەتیایدا بنەماكانی ژیانی خۆش گوزەرانی ژن و مێردایەتی بۆ ڕوون كردەوە ، وە ئەوەیشی كەلە سەریەتی بیكات بەرامبەر بە پیاوەكەی ، جا ووتی : ئەی كچی شیرینم بەڕاستی ئەگەر واز لە ئامۆژگاری كردن بهێنرایە لەبەر ڕەوشت جوانی ، ئەوە بۆ تۆ وازم لێ دەهێنا - بەڵام یاد خستنەوەیەكە بۆ بێ ئاگایان ، و یارمەتی دەرێكیشە بۆ ژیران ، وە ئەگەر ئافرەتێك پێویستی بە پیاو نەبوایە لەبەر دەوڵەمەندی دایك و باوكی ، وە لەبەر زۆر پێویستی ئەوان بەو ئەوە تۆ لەهەموو كەس زیاتر پێویستت بە پیاو نەدەبوو ، بەڵام ئافرەتان بۆ پیاوان دروست كراون ، وە بۆ ئەوانیش پیاوان دروست كراون .

هەروەها ئامۆژگاری زاوایش بکرێت (□□) ، وە سوننەتە زاوایش زۆر ڕووخۆش و قسە شیرین بێت لەکاتی گواستنەوەدا ، وە خواردنێک یان

کچی شیرینم بەڕاستی تۆ ئەو ئاوو هەوایەی کە تیایدا پەروەردە بو بویت لێی بڕایت ، وە ئەو ماڵەی کە تیایدا پێگەیشتی بەجێت هێشت بۆ ماڵ و شوێنێك کە ڕانەهاتویتە پێی وە هاوسەرێکیش کەپێی ئاشنا نەبویتە ، جا هەر بە بونت بەموڵکی ئەو ، بوو بە چاودێرو خاوەن بەسەرتەوە ، جا تۆش ببە بەکەنیزە بۆ ئەو ، ئەویش دەبێتە بەندەیەکی ئامادە بۆتۆ .

وە دە (10) خەسڵەتی (خصال) بۆ بیارێزە دەبێتە توێشوو بۆتۆ :

جا یەکەم و دووەمیان : کزۆڵ بە بۆی بەڕازی بوونەوە ، وە بەجوانی گوێگرو گوێڕایەڵی فەرمانەکانی بکە .

سێیەم و چوارەم : وە وریای چاوو لوتی بە ، با هەرگیز بەرچاوی نەکەوێ شتی ناشیرین ، وە با بۆنت لێ نەکات مەگەر خوشترین بۆن .

وە پێنجەم و شەشەم : وریای کاتی خەوتن و خواردنی بە ، چونکە زۆر برسێتی ، ئاگر تێ بەردەرە ، وە خۆش نەخەوتنیش مرۆڤ توڕە کەرە .

وە حەوتەم و هەشتەم : پاراستنی ماڵ و سەروەت و منالە ، وەکۆڵەکەی سەرپەرشتی ماڵ جوان (تقدیر) کردنە ، وە سەرپەرشتی منالیش جوان بەڕێوە بردنە .

وە نۆیەم و دەیەم : بێ گوێیی هیچ فەرمانێکی مەکە وەهیچ نهێنیەکی ئاشکرا مەکە ، چونکە ئەگەر فەرمانی بشکێنیت دڵی لێت برین دار دەبێت ، وە ئەگەر نهێنیشی ئاشکرا بکەیت لە (غەدر)ی ئەمین نابیت ، پاشان وریابە دڵ خۆش نەبیت لەبەر دەستیدا ئەگەر ئەو خەفەت باربوو ، وە خەفەت باریش نەبیت لەبەر دەستیدا ئەگەر ئەو دڵ خۆش بوو ، بڕوانە [فقه السنة (200/2)] .

(□□) چونکە زاوایش وەکو بوك پێویستی بە ئامۆژگاری هەیە کاتێك کە ئیمامی (عَلي) داخوازی (فَاطِمَة)ەی کچی پێغەمبەری کرد ، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : (((فَاطمَة) بۆ تۆیە وە لە سەرتە بەباشی و چاکی هەڵس و کەوت و ڕەفتاری لەگەڵدا بکەیت)) [رواه الطبراني بإسناد صحيح بڕوانە (تحفة العروس)] .

خواردنەوەیەکی پێ بدات (□□) پاشان دەستی بخاتەسەر پێشی سەری و (بِسْمِ الله) بکات و دوعای بەرەکەتی بۆ بخوێنێ (□□) پاشان دوو ڕکات نوێژ پێکەوە بکەن (□□)

(□□) لەبەر فەرموودەکەی (أَسْمَاءُ بِنْتُ يَزِيْد إِبْن السَّكَن) (خوای لێ ڕازی بێت) فەرمووی : (عَائِشَة) م بۆ پێغەمبەر (ﷺ) جوان کردەوە لەشەوی گواستنەوەدا پاشان چومەلای پێغەمبەر بانگم کرد بۆ ئەوەی تەماشای بکات بە ئاشکرایی –پاش هەڵدانەوەی پەردە لەسەر دەم و چاوی– جا ئەویش هات لە پاڵیدا **دانیشت** ، لەپەرداخێکی گەورە دا شیریان بۆ هێنا ، جا پێغەمبەری خواش (ﷺ) لێی خواردەوە و ، پاشان دایە (عَائِشَة) ، جا ئەویش سەری داخست و شەرمی کرد ، (أَسْمَاء) یش فەرمووی : منیش سەرزەنشتی (عَائِشَة)م کردو پێم ووت : لەدەستی پێغەمبەری خوای وەرگرە ، (أَسْمَاء) فەرمووی : (عَائِشَة) لە پێغەمبەری وەرگرت و لێی خواردەوە پاشان – پێغەمبەر (ﷺ)– پێی فەرموو : ((إِعْطِي تَربَكِ)) واتە : ((بیدە بە هاوڕێکانت ..)) [رواه أحمد (438/6) و غيره وهو صحيح بروانه (آداب الزفاف)] .

(□□) لەبەر ئەو فەرموودەیەی کەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**إِذَا تَزَوَّجَ أَحَدُكُمْ إِمْرَأَةً ، أَو إِشْتَرَى خَادِمَاً [فَلْيَأْخُذْ بِنَاصِيَتِهَا] [وَلْيُسَمِّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ] [وَلْيَدْعُ بِالبَرَكَةِ] وَلْيَقُلْ : أَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهَا وَ خَيْرِ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ ، وَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَ شَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ**)) واتە : ((ئەگەر کەسێك لە ئێوە ژنی هێنا یان خزمەت کارێکی کڕی و گواستیەوە با پێشەوەی سەری بگرێت و ناوی خوای لەسەر بهێنێ و بڵێ (بِسْمِ الله) و دوعای بەرەکەتی بۆ بکات و بڵێ : ((خوایە من داوای خێرو خۆشی ئەو ژن هێنانەت لێ دەکەم و داوای چاکەو خێریخوو ڕەوشت و ڕەفتاری ئەو ئافرەتەت لێ دەکەم ، خوایە پەنا دەگرم بەتۆ لە خراپەی ئەو ئافرەتە و خراپی خوو ڕەوشت و ڕەفتاری)) [رواه البخاري في (أفعال العباد) (ل : 77) و أبوداود (336/1) و ابن ماجه (592/1) و الحاكم (185/2) و البيهقي (148/7) بروانه (آدب الزفاف) للشيخ الالباني] .

(□□) لەبەر ئەوەی لە نێو پێشینان دا باو بووە وە دوو (أَثَر)ی (صحيح) لەو بارەوە هاتووە یەکێکیان (أَثَر)ەکەی (أَبُو سَعِيد مَولَى أَبِي أُسَيد) کەوا فەرمووی : ژنم هێنا ، لە

وە یاری و گاڵتە و گەپی زۆری لەگەڵ بکات پێش جیماع کردن (□□) پاشان دووعای جیماع کردنیش بخوێنن (□□) وەدەتوانێت لەشوێنی منالْ بوونەوە جیماعی لەگەڵدا بکات بەهەرشێوەیەك خۆی ویستی لەسەربێت (□□) بەلاْم لە

کاتێکدا کە بەندەبووم، جابانگی چەند کەسێکم کرد لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) بۆ نان خواردن (إِبْنُ مَسْعُودُ و أَبُو ذَر و حُذَيْفَة) یان لەگەڵدا بوو ، فەرمووی : وە نویژ دابەسترا ، جا (أَبُو ذر) چووە پێشەوە بۆ ئەوەی پێش نوێژی بکات ، ئەوانیش ووتیان : ڕاوەستە ، ئەویش ووتی وایە ؟ ووتیان : بەڵێ (مەبەستیان ئەوەیە کە پیاو خۆی لە ماڵی خۆیدا پێش نوێژی دەکات) فەرمووی : جا من پێشیان کەوتم و هێشتا کۆیلە بووم وەفێریان کردم ووتیان : ((ئەگەر خێزانەکەت هاتە ژوورەوە بۆ لات ئەوە دوو ڕکات نوێژ بکە ، پاشان داوا لە خوابکە لە خێری ئەوەی هاتۆتە ژوورەوە بۆلات وە پەنایش بگرە لەشەڕی ، پاشان ئیتر کاری خۆت و کاری خێزانەکەت)) [أخرجه إبن شيبة في مصنفه (50/7) وهو صحيح بڕوانە (آداب الزفاف)] .

(□□) لەبەر فەرموودەکەی (جَابر) بڕوانە (پ6) .

(□□) لەکاتی چونەلای خێزان ، (جیماع) کردن دا ئەم دووعایە دەڵێ ((**بِسْمِ الله ، اللهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَارَزَقْتَنَا**)) واتە ((بەناوی خوا ، خوایە بەدوورمان گرە لەشەیتان و شەیتانیش دوور خەرەوە لەوەی پێمان دەیبەخشیت . پاشان پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ((**فَإِنْ قَضَى اللهُ بَيْنَهُمَا وَلَدَاً لَمْ يَضُرُّهُ الشَّيْطَانُ أَبَدَاً**))واتە ((ئەگەر ئەم دووعایە بڵێن ،**ئەوا** ئەگەر خوای گەورە منداڵیان پێ کەرەم بکات ئەوە هەرگیز شەیتان زیانی پێ ناگەیەنێت)) [رواه البخاری (187/9) وغیره من اصحاب السنن إلاالنسائي فقد رواه فی (عشرة النساء 1/ 79) بڕوانە اداب الزفاف].

(□□) لەبەر فەرموودەی خوای گەورە لەسورەتی (البقرة : 223) دا کەدەفەرموێ : ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ . واتە : خێزانەکانتان کێڵگەن بۆئێوە جابۆیە بچنە لایانەوە هەرچۆنێك ویستتان لەسەر بوو ، واتە لەڕووی پێشەوەبێت یان لەڕووی پاشەوە بەلاْم بەمەرجێك جیماع کردنەکە لەشوێنی منداڵ بوونەوە بێت کەخوای گەورە بەکێڵگە ناوی دەبات . وەفەرموودەش زۆرە لەوبارەوە لەوانە فەرموودەکەی

کۆمەوە حەرامە ([]) وەبا نیەتی خۆیشیان پاك بکەنەوە بۆ خوا بۆ ئەوەی بە پەرستن بۆیان بنوسرێت ([]) وە حەرامیشە هیچ نهێنیەکی نێوانیان بۆ خەڵکی بگێڕنەوە ([]).

(جَابِر) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوافەرمووی: ((جوولەکە دەیان ووت: لەڕووی پاشەوە بچێتە لای خێزانەکەی بۆ پێشەوە ئەوە منداڵە کە خێل دەبێت ! جا ئەم ئایەتە دابەزی : ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ [رواه البخاری (154/8) ومسلم (156/4)] .

جاپێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: ((**مُقْبِلَة وَمُدْبِرَة إذَا كَانَ ذَلِكَ فِى الفَرْجِ**)) واتە: ((ئیتر لەڕووی پێشەوە بێت یان پاشەوە ئەگەر لەشوێنی منداڵەوە بوو ((الفرج)) [رواه ابن ابی حاتم (39/1) بڕوانە 0 (آداب الزفاف)].

([]) بڕوانە پەراوێزەکەی پێشوو وەلەبەر فەرموودەی زۆر ، لەوانە فەرموودەکەی (ابنُ عَبَّاس) (خوایان لێ ڕازی بێت) کەواپێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**لا يَنْظُرُ اللهُ إلَى رَجُلٍ يَأْتِي إمْرَأَتَهُ دُبُرهَا**)) واتە : خوای گەورە تەماشای پیاوێك ناکات کەوا دەچێتە لای خێزانەکەی لە کۆمەوە [رواه النسائي في (العشرة) (77/2) و الترمذي (218/1) و غيرهما وهو حسن بڕوانە (أدب الزفاف)] .

وە فەرموودەکەی (أبُو هُرَيْرَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**مَنْ أَتَى حَائضاً أو إمْرَأةً فِي دُبُرِهَا أو كَاهِنَاً فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُوْلُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ**)) واتە : ((هەرکەسێك بچێتە لای ئافرەت لەحەیزدا یان ئافرەتێك لەکۆمەوە یان تاڵۆگرێك جا باوەڕی پێ بکات بەوەی دەیڵێت ئەوە کوفری کردووە بەوەی بۆ (محمد) دابەزیوە)) [رواه أبوداود (4/رقم/3904) و الترمذي (135/242/1) و إبن ماجة (639/209/1) و غيرهم وهو حديث صحيح بڕوانە الإرواء (2006) و صحيح ابن ماجة (522)] .

([]) لەبەر فەرموودەکەی (أبُوذَر) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((... **وَفِي بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ** ..)) واتە : ((وە لەویشدا ئەگەر یەکێکتان بچێتە لای خێزانەکەیەوە بەخێر بۆی دەنوسرێت)) [رواه مسلم (82/3) و غيره] .

([]) لەبەر فەرموودەکەی (أَسْمَاءُ بِنْتُ يَزِيْد) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا لەلای پێغەمبەری خوادا (ﷺ) پیاوان و ئافرەت دانیشتبون جا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**لَعَلَّ**

وەپێویستیشە لەماڵی خۆیان دا جێگای خۆشۆردن (حمام) دروست بکەن ( )

رَجُلَاً يَقُولُ مَا يَفْعَلُ بِأَهْلِهِ ، وَلَعَلَّ إِمْرَأَةً تُخْبِرُ بِمَا فَعَلَتْ مَعَ زَوْجِهَا؟)) واتە : لەوانەیە پیاوێك باسی ئەوە بكات كەبە خێزانەكەی كردوویەتی ، وە لەوانەیە ئافرەتێك باسی ئەوە بكات كە لەگەڵ پیاوەكەیدا كردوویەتی ؟ ، (أَسْمَاء) ووتی : جا خەڵكەكە بێ دەنگ بوون وەڵامیان نەدایەوە ، جامنیش ووتم : بەڵێ بەخوا ئەی پێغەمبەری خوا ئافرەتان دەیكەن و پیاوانیش دەیكەن ، جا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**فَلَا تَفْعَلُوا ، فَإِنَّمَا مَثَلُ الشَّيْطَانِ لَقِيَ شَيْطَانَةً فِي طَرِيْقٍ فَغَشِيَهَا وَ النَّاسُ يَنْظُرُونَ**)) واتە : وا مەكەن ، ئەوە نموونەی وەكو نموونەی شەیتانێكی نێر وایە لە رێگایەك دا بگات بەشەیتانێكی مێ و ئەو كارەی لەگەڵدا بكات و خەڵكیش تەماشا بكەن)) [رواه أحمد (237/223/16) و غيره و له شواهد به يكون الحديث صحيحا أو حسنا على الأقل ، بڕوانە (آدب الزفاف)] .

( ) چونكە چوونی ئافرەت بۆ گەرماو(حَمَّام)ی بازاڕ حەرامە لەبەر ئەو فەرموودانەی كە لەو بارەوە هاتوون لەوانە فەرموودەكەی (جَابِر) (خوای لێ ڕازی بێت) كەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَ اليَوْمِ الآخِرِ فَلا يُدْخِلْ حَلِيْلَتَهُ الحَمَّام وَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَ اليَوْمِ الآخِرِ فَلا يَدْخُلِ الحَمَّامَ إِلَّا بِمِئْزَرٍ** ..)) واتە : هەركەسێك باوەڕی بەخواو ڕۆژی دوایی هێناوە با خێزانەكەی نەباتە (حَمَّام)ەوە (واتە : نەهێڵێت بڕوات بۆ گەرماو(حَمَّام)ی بازاڕ) ، وە هەركەسێك باوەڕی بەخواو ڕۆژی دوایی هەیە ، ئەوە با نەچێتە (حَمَّام)ەوە مەگەر بە (إِزَار)ەوە (واتە : ئەگەر پیاو ڕۆیشت بۆ (حَمَّام) ئەوە باعەورەتی داپۆشێت ، كە لە ناوكەوە تا ئەژنۆیە [رواه الحاكم (288/4) و اللفظ له و الترمذي و النسائي بعضه و أحمد (339/3) و الجرجاني (150) من طرق عن أبي الزبير عن جابر .. (آداب الزفاف)] .

تێبینی :

دورستە پیاو (عَزْل) بكات ، بەوەی نەهێڵێ تۆوی منداڵ بوون بگاتە ڕەحمی ئافرەت لەبەر ئەوەی نەبێتە منداڵ ، لەبەر ئەو فەرموودانەی كەلەو بارەوە هاتووە لەوانە فەرموودەكەی (جَابِر) (خوای لێ ڕازی بێت) كەوا فەرمووی : ((**كُنَّا نَعْزِلُ وَ القُرآنُ يَنْزِلُ**)) واتە : ئێمە (عزل) مان دەكرد و قورئان دادەبەزی . لە ڕیوایەتێكی تردا ((ئێمە

خواردن دروست كردن (الـوَلِـيْمَـةَ)

پێویسته خواردن دروست بكرێت پاش گواستنەوه () وه خەڵكیشی بـۆ بـانگ بكرێـت بـه تایبـەت هـەژاران () وه سوننەتیـشه سـێ ڕۆژ پـاش

(عزل)مان دەكرد لەسەردەمی پێغەمبەری خوادا (ﷺ) جا باسی گەیشته پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) و قەدەغـەی لێ نـەكردین)) [رواه البخاري (250/9) و مسلم (1604) و الرواية الثانية لمسلم و الترمذي (193/2) و صححه و غيرهما بڕوانه (آداب الزفاف)] .

بەڵام باش وایه هـەر نـەیكات لەبـەر ئـەوەی هەنـدێك لەمەبەسـتەكانی ژن هێنـان ، كـەزۆر بوونی ئوممەتی پێغەمبەره (ﷺ) ، دەفەوتێت ، وه لەوانەیه زیانیش بـه ئافرەتەكـه بگـات له لایەنی تەندروستی و لەلایەنی دەرونیشەوه وه پێغەمبەریش لەهەندێ شوێندا به زینده چاڵی شاراوه (الوَأْدُ الخَفِي) ناوی بردووه وەك لەفەرموودەكەی (جُذَامَـةُ بِنْـتُ وَهَـب)دا كـه [مسلم (161/4) و أحمد (361/6)] گێڕاویانەتەوه هاتووه [بڕوانه (آداب الزفاف)] .

() لەبـەر فەرموودەكـەی (أَنَـسْ) (خـوای لێ ڕازی بێـت) كـەوا پێغەمبـەر (ﷺ) فەرمانی به (عَبْدُالرَّحَمَن بنُ عَوْف) كرد كاتێك ژنی هێنا و فەرمووی : ((**أَوْلِـمْ وَلَـوْ بِشَاةٍ**)) واته : ((خواردن دروست بكەو (وَلِيْمَة) بكه ئەگـەر چـی بەسـەر بڕینـی شـەكێكیش بێـت)) [رواه البخاري (232/4 ، 89/7 ، 95/9) و النسائي (93/2) و غيرهما ، بڕوانه (آدب الزفاف)] .

وه فەرموودەكەی (بُرَيْدَةَ بنُ الحَصِيْب) (خوای لێ ڕازی بێت) كەوا فەرمووی : كاتێـك كه (عَلِي) مارەی (فَاطِمَة)ی بڕی (خوایان لێ ڕازی بێت) ، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**إِنَّهُ لابُدَّ لِلْعِرْسِ مِنْ وَلِيْمَـةٍ**)) واته : ((پێویسته بۆ ژن گواستنەوه (وَلِيْمَـه) بكرێت)) ووتـی : جـا (سَـعْد)یـش فـەرمووی : شـەكێك لەسـەر مـن ، و فـلان كەسـیش ووتـی : ئەوەنـده گەنمەشامی لەسەر من ، له ڕیوایەتێكی تـردا ((وەكۆمـەڵێك لـه (أنـصار)ەكـان چـەند ڕبـه (صاع)ێك گەنمەشـامیان بـۆ كـۆ كـردەوه)) [رواه أحمد (359/5) و الطبراني (1/112/1) و سنده صحيح بڕوانه (آداب الزفاف)] .

گواستنەوەکە بکرێت () و شەکێك یان زیاتر سەر ببڕێت () وە ئەگەر نەبوو هەرشتێکی تر () وە پێویستە لەسەر ئەوکەسەی بانگ دەکرێت بۆ خواردنی ژن هێنان بڕوات () ئەگەر ترسی تاوانی نەبوو ()

() لەبەر فەرموودەکەی (أَبُو هُرَيْرَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الوَلِيْمَةِ يُدْعَى لَهَا الأَغْنِيَاءُ وَ يَمْنَعُهَا المَسَاكِيْنُ وَ مَنْ لَمْ يُجِبْ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللهَ وَرَسُولَهُ**)) واتە : خراپترین خواردن خواردنی ژن هێنانە بانگی دەوڵەمەندەکانی بۆ دەکرێت و قەدەغەی هەژارانی لێ دەکرێت ، وە هەرکەسێك وەڵامی بانگەوازەکە نەداتەوە ئەوە بێ گوێیی خواو پێغەمبەرەکەی کردووە . [رواه مسلم(154/4) و البيهقي (262/7) و البخاري (201/9) موقوفاً] .

وە (الحَافظُ ابنُ حَجَر) لە (شرح)ی ((**يُدْعَى لَهَا الأَغْنِيَاءُ**)) دا فەرموویەتی : ((و الجملةفي موضع الحال طعام الوليمة ، فلو دعا الداعي عاماً لم يكن طعامه شر الطعام) واتە : (ڕستەی ((**يُدعى لها الأَغْنِيَاءُ**)) لە جێگەی (حال)ە بۆ ((**طَعَامُ الوَلِيْمَةِ**)) ، جا ئەگەر (دعوة)ەکەی بۆ هەموان بێت –هەژاران و دەوڵەمەند– ئەوە خواردنەکەی خراپترین خواردن نیيە ، بڕوانە [آداب الزفاف)].

() لەبەر فەرموودەکەی (أَنَسْ) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) کاتێك کە (صَفِيَة)ی گواستەوە ، ئازاد کردنەکەیکردە مارەیی و پاش سێيەم ڕۆژ خواردنی دروست کرد ، وەنان و گۆشت نەبوو لەوکاتە تەنها خورما و ڕۆن و کەشك نەبێت جا خەڵکی تێریان لێ خوارد)) [رواه البخاري (387/7) و مسلم (147/4) و أبو يعلى و غيرهم بألفاظ مختلفة هذا معناه .. بڕوانە (آداب الزفاف)] .

() لەبەر فەرموودەکەی (أَنَسْ) (خوای لێ ڕازی بێت) ، بڕوانە (پ 40)

() لەبەر فەرموودەکەی تری (أَنَسْ) (خوای لێ ڕازی بێت) ، بڕوانە (پ42)

() لەبەر ئەو فەرموودانەی کەوا لەو بارەوە هاتووە ، لەوانە فەرموودەکەی (إبنُ عُمر) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ)فەرمووی : ((**إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى الوَلِيْمَةِ فَلْيَأْتِهَا**)) واتە : ئەگەر یەکێکتان بانگ کران بۆ (وَلِيمَة) با بچێت بۆی . لە ڕیوایەتێکی تردا (((وَلِيْمَة)ی ژن هێنان بێت یا هەرشتێکی تر)) [رواه البخاري (198/9) و مسلم (152/4) وأحمد رقم (6337) و غيرهم وە هەروەها لەبەر فەرموودەکەی (أبو هريرة) بڕوانە (پ 41)] .

() دروست نیيە ئامادەی (وَلِيْمَة) یەك ببێت کەوا تاوانی تێدا بکرێت مەگەر بۆ ئەوەی بیگۆڕێت جا ئەگەر گۆڕا ئەوە باشە ئەگینا پێویستە بگەڕێتەوە، لەبەر

بابە ڕۆژویش بێت (١) وە سوننەتیشە دوعای خێریان بۆ بکات . (٢)

خۆشی کردن و ئاشکراکردنی
(إِعْلانُ النِّكَاح)

ژن هێنان دەبێت ئاشکرابکرێت (٣)

فەرموودەکەی (عَلِي) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی : ((خـواردنێکم ئامـادە کردبـوو جا بانگی پێغەمبەرم بۆ کرد (ﷺ) جا کەهات بینی لەماڵدا وێنەیەك هەیە ، گەڕایەوە)) لـە ڕیوایەتێکی تردا ((ووتم : ئەی پێغەمبەری خوا لـەجێی بـاوك و دایکـم بیـت چـی وای پـێ کردیت گەڕایتەوە ؟ فەرمووی : ((**إنَّ فِي البَيْتِ سِتْرٌ فِيْهِ تَصَاوِيْر ، وَإنَّ المَلائكَةَ لا تَدْخُلُ بَيْتاً فِيْهِ تَصَاوِير**)) واتـە : ((لەماڵـدا پەردەیـەك هـەبوو وێنـەی تێـدا بـوو ، وە فریشتە ناچنە ماڵێکەوە کەوا وێنەی تێدا بێت)) [رواه ابن ماجة (323/2) و أبو (يعلى) في مسنده (31/1) و الزيادة له ،بسند صحيح ، بروانە (آداب الزفاف)] .

(١) لەبەر فەرموودەکەی (أَبُو هُرَيْرَة) (خوای لێ ڕازی بێـت) کـەوا پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) فەرمووی : ((**إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ فَلْيُجِبْ فَإِنْ كَانَ مُفْطِراً فَلْيُطْعِمْ ، وَإِنْ كَانَ صَائِمَاً فَلْيُصَلِّ ، يَعْنِي الدُّعَاءُ**)) واتە ((ئەگەر یەکێکتان بانگ کـران بـۆ خواردنێـك با وەڵام بداتەوە جا ئەگەر بەڕۆژوو نەبوو ئەوە با خواردن بخوات ، وە ئەگەر بەڕۆژوو بوو ئـەوەبا دوعـا بکـات)) [رواه مسلم (153/4) و النسائي في الكبرى (62/2) و أحمد (507/2) و غيرهم بروانە (آداب الزفاف)] .

(٢) لەبەر فەرموودەی زۆر، لەوانە فەرموودەکەی (عَبْدُالله بنُ بُسْر) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا باوکی خواردنێکی دروست کرد بۆ پێغەمبەری خوا (ﷺ) جابانگی کرد ، ئەویش وەڵامی دایەوە ، جا کە لەخواردنەکەی بویەوە فەرمووی: ((**أَللَّهُمَّ إغْفِرْ لَهُمْ ، وَارْحَمْهُمْ ، وَبَارِكْ لَهُمْ فِيْمَا رَزَقْتَهُمْ**)) واتە: خوایە لێیـان ببـورە ، وەڕەحمیـان پـێ بکـە وبەرەکـەت بخـەرە ئەوڕۆزییـەی پێیانـت داوە . [رواه مسلم (122/6) وابوداود (135/2) والترمذي (281/4) وصححه وغيرهم . آداب الزفاف] .

(٣) لەبەر ئەوفەرمودانەی کەپێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمان دەکات بەئاشکراکردنی ژن گواستنەوە لەوانە فەرموودەکەی (عَبْدُالله بنُ زُبَيْرِ عَنْ أَبِيهِ) (خوایان لێ ڕازی بێت)

وەسوننەتیشە خۆشی بۆ بکرێت و ئافرەتان دەف لێ بدەن و گۆرانی بڵێن بۆخۆیان ، بەمەرجێك ووشەی نابەجێی تێدا نەبێت ( )

کەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی ((أَعْلِنُوا النِّكَاحَ)) واتە : ژن هێنان ئاشکرا بکەن [رواه ابن حبان (1285) والطبراني (69/ 1/ 1) والضياء المقدسي في المختاره (150/ 1) وغيرهم وسنده حسن . بروانە آداب الزفاف] .

( ) لەبەر ئەو فەرموودانەی لەبارەی چۆنێتی ژن گواستنەوە وەهاتوون لەوانە فەرموودەکەی (الرُّبَيِّعُ بِنْتُ مُعَوِّذ) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی : پێغەمبەری خوا (ﷺ) هاتە ژوورەوە کاتێك منیان گواستەوە جادانیشت لەسەر جێگاکە وەکو دانیشتنی تۆ لەبەرانبەرم (مەبەست ئەوکەسەیە کەبۆی دەگێڕێتەوە) جاچەند کچێکمان هاتن دەفیان لێدەدا و باسی باشەی باو باپیرانمیان دەکرد کەلەجەنگی بەدردا کوژرابوون ، جایەکێکیان ووتی: پێغەمبەرێکمان تیدایە دەزانێت چی لەسبەینێ دا ڕوودەدات . جاپێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی ((دَعِي هَذِهِ وَقُولِي بِالَّذِي كُنْت تَقُولِيْن)) واتە: واز لەوەبێنە، هەر ئەوە بڵێ کە لەپێش دا دەتووت .[رواه البخاري (9/رقم/ 5147) وابوداود (4/رقم/4922) والترمذى (1096/276/2)].

وەفەرموودەکەی (عَائِشَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا ئافرەتێکی بۆ پیاوێکی ئەنصاری گواستەوە جاپێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ((**يَاعَائِشَة مَا كَانَ مَعَكُمْ لَهُوٌ ، فَإِنَّ الأَنْصَارَ يُعْجِبُهُمُ اللَهُو**)) واتە: ئەی (عائشة) ئایە هیچ گاڵتەو خۆشیەکتان پێنەبوو؟ چونکە ئەنصاری یەکان حەزیان لەگاڵتەو خۆشیە [رواه البخارى (352/2) واحمد (359/6)وغيرهما] .

وەلەڕیوایەتێکی تردا فەرمووی ((**فَهَلْ بَعَثْتُمْ مَعَهَا جَارِيَةً تَضْرِبُ بِالدُّفِّ وَتُغَنِي ؟**)) واتە((ئایاکچێکتان لەگەڵدا ڕەوانەنەکرد دەف لێ بدات و گۆرانی بڵێت)) ووتم: ((چیبڵێت؟)) فەرمووی: ((

أَتَينَاكُم أَتَيناكُم فَحيونَا نُحَيِيكُم
لَولا الذَّهَبُ الأحمَرُ مَاحَلَّت بِوادِيكُم

مافەکانی ژن و پیاو بەسەر یەکەوە
(الحُقُوقُ الزَّوْجِيَّة)

لَولا الحُنطَةُ السَّمرَاء مَاسَمِنَت عَذارِيكُم
))[رواه الطبراني كما في زوائده (1/167/1) وهو حسن .بڕوانه(آداب الزفاف)] .

پێویستە لەسەر پیاو بەچاکە هەڵس وکەوت لەگەڵ ئافرەت دا بکات ( ) وەئارام بگرێت لەسەر ئازاردانی ( ) وەشەرەفی بپارێزێت ( ) وە شارەزای

( ) لەبەر فەرموودەی خوای گەورە لەسورەتی (النساء:19) دا کەدەفەرموێ ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ واتە: لەگەڵ ئافرەتاندا بەچاکە هەڵس وکەوت بکەن و ژیانیان لەگەڵدا بەسەربەرن . وەلەبەر فەرموودەکەی (أَبُوهُرَيْرَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەواپێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی ((**أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِيْنَ إِيْمَانَاً أَحْسَنُهُمْ خُلُقَاً ، وَخِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ**)) واتە: تەواوترین باوەڕدار لەباوەڕدا ئەوەیانە کەڕەوشتی جوانە چاکترینتان چاکترینتانە بۆ خێزانەکانیان . [رواه الترمذی (1172/315/2) واحمد (250/2) وهو صحيح بروانه صحيح الترمذی (928) واداب الزفاف] .

وەچاکە ئەوەیە تێری بکات ئەگەر پێویستی بەخواردن هەبوو ، بیپۆشێت ئەگەر پێویستی بەپۆشاك هەبوو ، وەمافی ژن و مێردایەتی بداتێ ، وەهەردەم ئامۆژگاری چاکی بکات بەبێ جوێن و نەفرین و قسەی ناشرین . لەبەرفەرموودەکەی (مُعَاوِيَةُ بنُ حَيْدَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پرسیاری لەپێغەمبەر (ﷺ) کرد: ئایامافی خێزانی هەریەکێکمان بەسەرمانەوە چیە؟ ئەویش فەرمووی ((**أَنْ تُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمَتْ ، وَتَكْسُوهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ وَلاتَضْرِبِ الوَجْهَ وَلاتُقَبِّح وَلاتَهْجُر إِلَّا فِى البَيْتِ**)) واتە: تێر خواردنی بکات ئەگەر خواردنی ویست و بیپۆشێت ئەگەر پێویستی بەپۆشاك هەبوو وەلەڕومەتی نەدات و قسەی ناشیرینی پێ نەکات و پشتی لێ نەکات مەگەر لەماڵی خۆیدا [رواه ابوداود (2128/180/6) مع العون وابن ماجه (1850/593/1) وهو صحيح بروانه صحيح ابن ماجه (1500)] .

( ) لەبەر فەرموودەکەی (أَبُوهُرَيْرَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی ((**لايَفْرُك مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً ، إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقَاً رَضِيَ مِنْهَا آخَر**)) واتە: هیچ باوەڕدارێکی پیاو قین لەهیچ باوەڕدارێکی ئافرەت هەڵنەگرێت ، ئەگەر ڕەوشتێکی بەدڵ نەبێت ڕەوشتێکی تری بەدڵ دەبێت [رواه مسلم (469/1091/2)] .

هەروەها پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمێ : ((**إِسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرَاً فَإِنَّهُنَّ خُلِقْنَ مِنْ ضِلْعٍ ، وَإِنَّ أَعْوَجَ مَافِى الضِلْعِ أَعْلَاهُ ، فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيْمَهُ كَسَرْتَهُ ،وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ ، فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرَاً**)) واتە: ئامۆژگاری ئافرەتان بکەن بەچاکە ، چونکە

بکات لەوەی پێویستە لە ئاین دا یان بواری بۆ بڕخسێنێت خۆی شارەزا ببێت (□□) وە فەرمانی پێ بکات کەوا هەستێت بەجێ بەجێ کردنی دروشمە

ئەوان لەپەراسوو بەدی هێنراون ، ولارترین شوێن لەپراسوودا سەرەوەیەتی ، جائەگەر بچیت ڕاستی بکەیتەوە دەیشکێنیت ، وەئەگەر بیهێڵیت ئەوە بەلاری دەمێنێتەوە ، جابۆیە ئامۆژگاری ئافرەتان بکەن بەچاکە [رواه البخاري (5186/253/9) ومسلم (60/1091/2)] .

هەندێك لەپێشینان فەرموویانە: بزانە کەوا ڕەوشت جوانی لەگەڵ ئافرەت دا ئەوەنییە کەوا ئازاری نەدەیت ، بەڵکو ئارام بگرێت لەسەر ئازاری وەنەرم و نیان و لەسەرخۆبێت بەرانبەر بە توڕەیی و هەڵەکانی وەکو پێغەمبەری خوا (ﷺ) کەوا ((جاری واهەبووە خێزانەکانی ڕۆژێك تاوەکو شەو لێ ی بزرو توڕە بوونە)) .

(□□) پاراستنی شەرەف و کەرامەتی ئافرەت لەهەموو شتێك کەلەکەداری بکات مافێکی سەرەکی ئافرەتە بەسەر پیاوەکەیەوە ، چونکە پیاو سبەرپرسە لە ئافرەت لەبەر فەرمودەکەی خوای گەورە لەسورەتی (النساء:34) دا کەدەفەرمێت ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾ واتە: ((پیاوان دەسەڵات دارن بەسەر ئافرەتاندا)) .وەفەرموودەکەی پێغەمبەر (ﷺ) کەدەفەرمێ : ((**وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعْيَتِهِ**)) واتە: ((وەپیاو سەر پەرشتیارە لەناو ماڵ و خێزانی خۆی داو ئەویش بەرپرسە لەوەی لەژێر دەستی دایە)) [رواه البخاري (2/رقم/893) ومسلم (1829/1459/3)] .

وەلەپاراستنی شەرەف و کەرامەتی ئەوەیە نەهێڵێت بەبێ پۆشاکی شەرعی دەربچێت لەماڵ و نەهێڵێت تێکڵاوی پیاوانی نامەحرەم بکات و قەدەغەی هەرشتێکی لێ بکات کە دەبێتە هۆی خراپ بوونی ڕەووشت و ئایینی .

(□□) چونکە پێویستی ئەو بە چاککردنی ئایینی و پاککردنەوەی دەروونی لە پێویستی ئەو بە خواردن و خواردنەوە و پۆشاك کەم تر نییە ، بەڵکو زیاتریشە چونکە ئەوەیان تەنها دەبێتە هۆی تیاچوونی دونیای بەڵام ئەوی تریان دەبێتە هۆی تیاچوونی دونیاو دواڕۆژی ، لەبەر فەرموودەکەی خوای گەورە لە سورەتی (التحریم : 6) دا کە دەفەرمێ : ﴿يَآ أَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُواْ قُوآ أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيْكُمْ نَاراً وَقُوْدُهَا النَّاسُ وَ

ئایینێکان و پارێزگاری لەسەر بکات (□□) وە ڕوخسەتی پێ بدات کەوا لەماڵ دەربچێت ئەگەر پێویستی پێ هەبوو (□□) وە پارێزگاری لە نەهێنێکانی بکات (□□) وە ڕاوێژی پێ بکات (□□) وە زۆر لە دەرەوە نەمێنێتەوە پاش

الحِجَارَةُ﴾ واتە : ((ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە خۆتان و خاو وخێزانتان لە ئاگر بپارێزن ، ئاگرێك کە سووتەمەنێکەی مرۆڤ و بەردە)) . وە پارستنیشیان بێ گومان بە باوەڕو کردەوەی چاك دەبێت وە کردەوەیش بێگومان پێویستی بە زانین و شارەزا بوون هەیە بۆ ئەوەی بەو شێوەیە بێت کە شەرع داوای کردووە .

(□□) لەبەر فەرموودەکەی خوای گەورە لە سورەتی (طه : 132) دا کە دەفەرمێ : ﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلاةِ وَ اصْطَبِرْعَلَيْهَا﴾ واتە : وە فەرمان بکە بە خاو خێزانت کەوا نوێژ بکەن و ئارامیشی لەسەر بگرە . وە چەندەها فەرموودەی تری خوای گەورە لە قورئان دا وە فەرموودەی پێغەمبەریش (ﷺ) کەوا داوای ئەوەمان لێ دەکات .

(□□) وەکو ئەوەی بچێت بۆ نوێژی بە کۆمەڵ یان سەردانی کەس وکاری بکات یان دەرهاوسێکانی بەمەرجێك پۆشاکی شەرعی لەبەر بکات و دوور بێت لەڕووتی و جل وبەرکی ناشەرعی و بۆن لەخۆدان و هەروەها ئاگاداری بکاتەوە کەوا تێکڵاوی نەکات لەگەڵ پیاوانی نامەحرەم دا و تەو قەیان لەگەڵ نەکات ترسیتووش بوونی فیتنەی ڕیگا و بانی نەبێت وە ئەگەر ڕێگاکە دوور بێت نابێت بهێڵێت بە تەنها دەرچێت بەبێ مەحرەم وە هەروەها وریایشی بکاتەوە لە تەماشاکردن و بیستنی حەرام وەك تەلەفزیۆن و گۆرانی و مۆسیقا .

(□□) چونکە ئافرەت ئەمانەتە لەلای پیاوەکەی دەبێت پاریجزگاری لە نهێنی و کەم و کورێکانی بکات ، وەترسناك ترینی ئەو نهێنیانەش نهێنی سەرجێگایە .

بۆیە پێغەمبەر (ﷺ) زۆر وریامان دەکاتەوە لێ ی (پیاوان و ئافرەتان) بڕوانە (پ 38) .

(□□) بە تایبەتی لەو مەسەلانەی کە تایبەت مەندن بەخۆیان و منداڵەکانیانەوە هەروەکو (رسول الله (ﷺ)) کە چۆن ڕاوێژی بە خێزانەکانی دەکرد و ڕای وەردەگرتن ، لەوانە لە ڕۆژی (حُدَيْبِيَة) کاتێك لە نووسینی (صُلْح)ەکە بویەوە ، بە هاوەڵەکانی فەرموو

نوێــژی عیــشا (□□) وە ئەگــەر دوو ژن یــان زیــاتری هــەبوو دەبێــت بــە دادپەروەریانە هەڵس و کەوتیان لەگەڵ دا بکات لە دابەش کردنی شەو و ئەوەشی کە پێویستە (□□) وە پێویستە لەسەر ئافرەتیش کەوا گوێڕایەڵی

: ((**قُومُواْ فَانْحَرُواْ ، ثُمَّ احْلِقُواْ**)) واتە : ((هەستن قوربانێکانتان سەر ببڕن ، پاشان سەر بتاشن)) سوێند بە خوا یەك کەسیان لێ هەڵنەسا تاسێ جار دووبارەی کردەوە ، جا کەکەس هەڵنەسا چووە ژوورەوە بۆلای (أُم سَلَمَة) (خوای لێ ڕازی بێت) ، ئەوەی بۆ باس کرد کە لەلایەن خەڵکیەوە تووشی بوو ، جا ئەویش فەرمووی : ئەی پێغەمبەری خوا ئایە حەز لەوە دەکەیت ؟ دەرچۆ و قسە لەگەڵ کەسیاندا مەکە تاوشترەکەت سەر دەبڕیت وە بانگی سەرتاشە —حلاق—ەکەت دەکەیت سەرت دەتاشێت ، جا ئەویش دەرچوو قسەی لەگەڵ هیچ کەسێکیان دا نەکرد تا ئەوەی کرد ، جا کە ئەوەیان بینی هەڵسان و قوربانێکانیان سەر بڕی وەسەری یەکتریان تاشی تا خەریك بوو یەکتر بکوژن لەداخاندا)) [رواه البخاري (5/رقم/2732)] .

(□□) ئەگەر زۆر پێویست نەبوو ، چونکە بێ تاقەت دەبن و توشی دڵە ڕاوکێ دێن و لەوانەیە شەیتان گومانی خراپ بخاتە دڵیانەوە ، بەڵکو مافی ئافرەتە لەسەر پیاو کەوا شەوان لەگەڵ ئەوان دا بەسەر ببات ، هەر لەسەر ئەوە بوو پێغەمبەر (ﷺ) بە (عَبْدُالله بن عَمْرو)ی فەرمووی : ((**إِنَّ لِزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا**)) واتە : بەڕاستی خێزانەکەت مافی بەسەرتەوەیە [رواه البخاري (4/رقم/1975) و مسلم (2/813/182) وغيرهما] .

کاتێك کەزانی (عَبْدُالله) زۆر دوور دەگرێت لە خێزانەکەی و بەشەو شەو نوێژی دەکات و بە ڕۆژیش بەڕۆژووە .

(□□) لە خواردن و خواردنەوە و پۆشاك و خانوو هتد ... وە نابێت لە شتێك لەوانە دا کەمتەرخەمی و ستەمیان لێ بکات ، چونکە خوای گەورە ئەوەی حەرام کردووە ، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ : ((**مَنْ كَانَ لَهُ إِمْرَأَتَانِ فَمَالَ إِلَى أَحَدِهِمَا دَونَ الأُخْرَى جَاْءَ يَوُمَ القِيَامَةِ وَ شَقُّهُ مَائِل**)) واتە : هەر کەسێك ئەگەر دوو ژنی هەبێت جالا بگرێت بۆلای یەکێکیان جگە لەوی تریان ئەوە لە ڕۆژی قیامەت دا بەلاری دێتە گۆڕەپانی

مەحــــشەر [رواه أبـــوداود (2119/171/6) مـــع العـــون و الترمـــذي (1150/304/2) و ابـــن ماجـــة (1969/633/1) و النسائي بألفاظ متقاربة وهو صحيح بڕوانه (صحيح إبن ماجه) (1603)] .

چەند تێبینیەك :

(أ) ئەگەر پیاو دوو ژنی بوو یان زیاتر و سەفەری کرد و خێزانی لەگەڵ خۆیدا برد ئەوە (قُرْعَة) لە نێوانیان دا دەکات لەبەر فەرموودەکەی (عَائِشَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی : ((پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەگەر ویستی سەفەری ببوایە (قُرْعَه)ی لە نێوان خێزانەکانیدا دەکرد ، جا هەرکامیان دەربچوایە ئەویانی دەبرد لەگەڵ خۆیدا ، وە بۆ هەر خێزانێك لە خێزانەکانی شەو و ڕۆژی خۆی بۆ دابەش کرد بوو جگە لە (سَوْدَةُ بِنْتُ زَمْعَة) کەوا شەوو ڕۆژەکەی خۆی بەخشی بوو بە (عَائِشَة)ی خێزانی پێغەمبەر (ﷺ) لەبەر ڕەزامەندی پێغەمبەری خوا (ﷺ))) [رواه البخاری (5/رقم/2593)] .

(ب) ئەگەر پیاو ژنێکی تری هێنا ، ئەگەر کچ بوو ئەوە حەوت شەو لای ئەو دەمێنێتەوە لە پێش دا پاشان بەشی بۆ دیاری دەکات وەك ئەوانی تر ، وە ئەگەر بێوەژن بوو ئەوە سێشەو لای دەمێنێتەوە پاشان بەشی بۆ دیاری دەکات لەبەر فەرموودەکەی (أَنَس) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی : ((لە سوننەتە کەوا پیاو ئەگەر کچی هێنایە سەر بێوەژن ئەوە حەوت شەو لای دەمێنێتەوە پاشان دابەشی دەکات ، وە ئەگەر بێوەژن بێنێتە سەر کچ ئەوە سێ شەو لای دەمێنێتەوە پاشان دابەشی دەکات)) [رواه البخاری (9/رقم/5214) و مسلم (1461/1084/2)] .

(ج) ئافرەت دەتوانێت بەشەکەی ببەخشێت یان (صلح) بکات لەگەڵ پیاوەکەیدا کەلای دا ، لەبەر فەرموودەی خوای گەورە لە سورەتی (النساء : 128) دا کە دەفەرمێ : ((**وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزاً أَوْ إِعْرَاضاً فَلا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحاً وَ الصُّلْحُ خَيْر** ...)) دایکە (عَائِشَة) (خوای لێ ڕازی بێت) لە بارەی ئەم ئایەتەوە دەفەرمووێ : ئەمە ئافرەتێکە لەلای پیاوێکە زۆر ناچێتە لای و دڵی پێ خۆش نیە ، بۆیە دەیەوێت تەڵاقی بدات و ئافرەتێکی تر بخوازێت ، جا ئەویش پێی دەڵێت : ((دەستم پێوە بگرە و تەڵاقم مەدە ، پاشان ژنێکی تریش بخوازە گەردنت ئازاد بێت

تەواوی مێردەکەی بکات مەگەر لە شتێك دا کەبێ فەرمانی خوای تێدا بێت (□□) .

بەشم بۆ دابەش مەکەو خەرجی (نَفَقَه) یشم مەدە)) [رواه البخاری (9/رقم/5206) و مسلم (3021/2316/4)] وە بڕوانە فەرموودەکەی (عَائشَة) لە تێبینی (أ) .

(□□) بەڕاستی مافی پیاو بەسەر خێزانەکەیەوە زۆر گەورەیە ، پێغەمبەر (ﷺ) گەورەیی ئەو مافەمان بۆ ڕوون دەکاتەوە لەو فەرموودەکەی (أَبُوسَعِید) دا (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی ((**حَقُّ الزَّوجِ عَلَى زَوْجَتِهِ أَنْ لَو كَانَتْ بِهِ قُرْحَةٌ فَلَحِستْهَا مَا أَدَّتْ حَقَّهُ**)) واتە : مافی پیاو لەسەر خێزانەکەی ئەوەیە ئەگەر لاشەی چڵك و خوێنی پێوەبێت ئەو بەزمانی بیلێسێتەوە ئەوە مافی هێشتا نەداوە [رواه أحمد (247/227/16) وهو صحيح بڕوانە صحيح الجامع (3148)] .

وە گوێ ڕایەڵی کردنی ئافرەت بۆ پیاوەکەی هۆیەکە لەو هۆیانە کە خوای گەورە بە هۆیەوە دەیانخاتە بەهەشتەوە پێغەمبەری خوای (ﷺ) دەفەرمێ : ((**إِذَا صَلَّت المَرْأَةُ خَمْسَهَا وَ صَامَتْ شَهْرَهَا وَ حَفِظَتْ فَرْجَهَا وَ أَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيْلَ لَهَا أُدْخُلِي الجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِهَا شِئْت**)) واتە : ((ئەگەر ئافرەت پێنج فەرزە نوێژەکەی بکات و ڕۆژووی مانگی ڕەمەزانی بگرێت و (فرج)ی خۆی لە خراپەکاری بپارێزێت و گوێڕایەڵی پیاوەکەی بکات پێی دەوترێت بڕۆ بەهەشتەوە لەهەر دەگایەکییەوە دەتەوێت)) [رواه أحمد وهو صحيح بڕوانە صحيح الجامع (660)] .

وە بێ فەرمانی و بەگوێ نەکردنی هۆیەکە بۆ تووڕە بوونی خوا ، ئەوەتا پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمێ : ((**وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ، مَا مِنْ رَجُلٍ يَدْعُوا إِمْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَتَأْبَى عَلَيْهِ إِلاَّ كَانَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ سَاخِطاً عَلَيْهَا حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا**)) واتە : سوێند بەو کەسەی نەفسی منی بەدەستە ، هەر پیاوێك بانگی خێزانەکەی بکات بۆ سەر جێگاکەی خۆی و ئەو نەچێت (ئیللا) ئەو کەسەی کە لەئاسمانە –خوای گەورە– لێی تووڕەیە تا ئەو لێی ڕازی دەبێت [رواه مسلم (1436/1060/2)] .

بۆیە دەبێت لە هەموو شتێك دا گوێڕایەڵی پیاوەکەی بکات جگە لەوەی کەبێ فەرمانی و بێ گوێی خوای گەورەیە چونکە نابێت گوێ ڕایەڵی هیچ کەسێك بکرێت

وە پارێزگاری لەشەرەف و ماڵ و منداڵی بکات () وە خۆی بۆ جوان بکاتەوە و ڕووی خۆش بێت لەگەڵیدا ()
وە لەماڵ دەر نەچێت بەبێ پرس ئەگەر چی بۆ مزگەوتیش بێت ()

لەهەرشتێك دا كەبێ فەرمانی خوا بێت ، پێغەمبەری خوای (ﷺ) دەفەرمێ : ((**لاَطَاعَةَ فِي المَعْصِيةِ إنَّمَا الطَّاعَة فِي المَعْرُوف**)) . واتە : نابێت گوێڕایەڵی هیچ كەسێك بكرێت لەتاوان دا بەڵكو گوێڕایەڵی تەنها لە چاكەدایە [رواه البخاري (13/رقم/7257)] ، بۆیە دەبێت زۆر ئاگادار بێت .

() لەبەر فەرموودەی خوای گەورە لە سورەتی (النساء : 34)دا كە دەفەرمێ : ﴿**فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللهُ**﴾ واتە : ((جا ئافرەتە چاكەكان گوێڕایەڵی فەرمانی خواو پیاوەكانیانن پارێزگاری لەماڵ و منداڵیان دەكەن لەكاتی ئامادە نەبونیان دا وە مافەكانیان دەپارێزن بەوەی خوای گەورە پارستویەتی)) وە فەرموودەكەی پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمێ : ((**وَالمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَهِيَ مَسْؤُلَةٌ عَنْ رَعْيَّتِهَا**)) واتە : ((وە ئافرەتیش سەرپەرشتیارە لە ماڵی پیاوەكەیدا وە بەرپرسە لەسەر ئەوەی سەر پەرشتی دەكات)) [رواه البخاري (2/رقم/893) و مسلم (3/1459/1829)] .

() لەبەر فەرموودەكەی (عَبْدُالله بن سَلام) (خوای لێ ڕازی بێت) كەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**خَيْرُ النِّسَاءِ مَنْ تَسُرُّكَ إذَا أَبْصَرْتَ وَتُطِيْعَكَ إذَا أَمَرْتَ وَ تَحْفَظُ غَيْبَتَكَ فِي نَفْسِهَا وَمَالِكَ**)) واتە : باشترین ئافرەتان ئەوەیە ئەگەر بیبینی دڵ خۆشت بكات و ئەگەر فەرمان بكەی گوێڕایەڵت ببێت وە پارێزگاری لەخۆی و ماڵت بكات ئەگەر لەماڵ نەبویت [رواه الطبراني وهو صحيح بروانە صحيح الجامع (3299)] .

وە سەیرو سەرسوڕمان لەوەدایە ئەمڕۆ ئافرەتان لەماڵ دا بۆ پیاوەكانی خۆیان هیچ خۆیان ڕێك ناخەن بەڵكو هەر بەپۆشاكی ئیش و كارەوە دێنە پێرییانەوە ، بەڵام كاتێك دەردەچن لەماڵ دەڵێی بوكن ، عەرەب وەتەنی : (قِرْدٌ فِي البَيْتِ وَ غَزَالٌ فِي الشَّارِعِ) واتە : (لە ماڵ دا دەڵێ مەیموونە ، بەڵام لەسەر شەقامەكان دا دەڵێی ئاسكە) (فَلا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلَّا بِاللهِ العَلِيُّ العَظِيْم) .

وە ڕوخسەت بەکەس نەدات بێتە ماڵەوە بەبێ پرسی ئەو (□□) وە ڕۆژووی سوننەتیش نەگرێت ئەگەر لەماڵدا بوو بەبێ پرسی ئەو (□□) وە بەکەم ڕازی

(□□) لەبەر فەرموودەی خوای گەورە لەسورەتی (الأحزاب : 33) دا کە دەفەرمێ : ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ﴾ واتە : وە قەرار و ئارام بگرن لە ماڵەکانتان دا و زۆر دەشت و دەر مەکەن . وە لەبەر فەرموودەکەی (مُعَاذُ بنُ جَبَل) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**لايَحلَّ لأمْرَأَةٍ تُؤْمنُ باللهِ وَ اليَوْمِ الآخِرِ أَنْ تَأْذَنَ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَهُوَ كَارِهٌ وَلا تَخْرُجَ وَهُوَ كَارِهٌ وَلا تُطيْعَ فِيْه أَحَداً وَ لا تُخْشِنَ بِصَدْرِه وَ لاتَعْتَزِلَ فِرَاشَهُ وَلا تَضْرِبَهُ فَإِنْ كَانَ هُوَ أَظْلَمُ فَلْتَأْتِه حَتَّى تُرْضِيَهُ فَإِنْ هُوَ قَبِلَ فَبِهَا وَ نِعْمَتْ وَ قَبِلَ اللهُ عُذْرَهَا وَ أَفْلَحَ مَحبَتَهَا وَلا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ إِنْ هُوَ أَبَى بِرِضَاهَا عَنْهَا فَقَدْ أَبْلَغَتْ عِنْدَاللهِ عُذْرَهَا**)) واتە : حەلاڵ نىیە بۆ ئافرەتێك باوەڕی هەبێت بە خوا و بەڕۆژی دوایی ڕوخسەت بدات بە هیچ کەسێك لەماڵی پیاوەکەیدا و ئەو پێی ناخۆش بێت یان دەربچێت و ئەو پێی ناخۆش بێت ، وە نابێت گوێ ڕایەڵی هیچ کەسێك پیشی گوێ ڕایەڵی پیاوەکەی بخات و یان دڵی زامدار بکات و یان جێگای لێ جیا بکاتەوە ، وە نابێت لێی بدات ، جا ئەگەر ئەو ستەمی لێ کرد ئەوە با ئەم بڕوات بۆلای تا ڕازی دەکات ، جا ئەگەر لێی ڕازی بووئەوە چاکەو خوایشی لێ ڕازی دەبێت و (عذر)ی قبوڵ دەکات و پیاوەکەش سەر فراز دەبێت بە خۆشەویستی ئەم و هیچ تاوانی لەسەر نامێنێت ، وە ئەگەر پیاوەکەی لێی ڕازی نەبوو ئەوە ئەم ئەوەی لەسەریێتی بەجێی هێناو (عذر)ی خۆی گەیاندە لای خوای گەورە)) [رواه البيهقي في السنن الكبرى (293/7) و الحاكم (189/2) وهو حديث حسن بشواهده بروانه الأدلة الرضية (ل 178)] .

(□□) لەبەر فەرموودەکەی (مُعَاذ) بڕوانە (پ 64) ، وە فەرموودەکەی (عَمْرُو بنُ الأحْوَص) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : ((**فَحَقُّكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لا يُوَاطِئْنَ فُرُشَكُمْ مَنْ تَكْرَهُونَ ، وَلا يَأْذَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُونَ**)) واتە : جا مافی ئێوە بەسەریانەوە ئەوەیە کەس نەهێننە سەر جێگاتان کە ئێوە پێتان ناخۆش بێت وە ڕوخسەت بەکەسیش نەدەن لەماڵی ئێوەدا ، ئێوە پێتان ناخۆش بێت [رواه الترمذي (1173/315/2) و بن ماجة (1851/594/1) وهو حسن بڕوانە صحيح ابن ماجة (1501) و آداب الزفاف] .

بێت و باری مێردەکەی قورس نەکات (□□) **وە مننەت بەسەریدا نەکات** (□□) **وە هەردەم چاکەکانی لەبەر چاو بێت** (□□) **وە ڕەوشت و هەڵس و کەوتی**

(□□)لەبەر ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) کە دەفەرمێ : ((**لایَحِلُّ لِمَرْأَةٍ أَنْ تَصُومَ وَ زَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ**)) واتە : ((حەڵاڵ نییە بۆ ئافرەتێك کەوا ڕۆژوو بگرێت و پیاوەکەی لەماڵدا بێت مەگەر بەپرسی ئەو)) [رواه البخاری (9/رقم/5195) عن ابی هریرة] .

(□□) وە زیاتر لە توانانی خۆی ئەرکی نەخاتە سەرشان ، ئەوەتا خوای گەورە لە سورەتی (الطلاق : 7) دا دەفەرمێ : ﴿لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْساً إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْراً﴾ واتە : ((با هەر کەسێك دەستی فراوانە و توانای هەیە با ببەخشێ لەوەی هەیەتی وە هەر کەسێکیش ڕۆزی (رزق) کەمەو دەست کورتە بالەوە ببەخشێ کە خوای گەورە پێی داوە خوای گەورە ئەرك ناخاتە سەر هیچ کەسێك بەئەندازەی ئەوە نەبێت کە پێی داوە، خوای گەورەیش لەپاش هەموو تەنگانەو ناخۆشییەك خۆشی و فراوانی دەهێنێت)) .

(□□) چونکە مننەت کردن بەسەر مێرددا بەوەی کە یارمەتی داوە بە پارەو ماڵی خۆی وە ڕازی بووە بە بردنە سەری ژیانێکی سەخت و کەم دەستی لەگەڵیدا دەبێتە هۆی بەتاڵ بوونەوەی پاداشتی خوایی ئەو کارانە ، وەك لە سورەتی (البقرة : 264) دا دەفەرمێ : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ الأَذَى﴾ واتە : ((ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕەتان هێناوە خێروچاکە کانتان بەتاڵ مەکەنەوە بە مننەت کردن و ئازاردان)) .

(□□) لەبەر فەرموودەکەی (أَبُو سَعِيد الخُدْرِي) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی : پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە ڕۆژی جەژنی قوربان یان ڕەمەزان دا دەرچوو بۆ شوێنی نوێژ (مصلی) جا دای بەلای کۆمەڵێ لە ئافرەتان دا وپێی فەرموون : ((**يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ فَإِنِّي أُرِيتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ**)) واتە : ((ئەی کۆمەڵی ئافرەتان خێرو بەخشین زۆر بکەن ، پێم پیشان درا لەشەوی (میعراج)دا کەوا ئێوە زۆربەی خەڵکی دۆزەخن)) ئەوانیش ووتیان : لەبەر چی ئەی پێغەمبەری خوا ؟ ئەوش فەرمووی : ((**تَكْثُرْنَ اللَّعْنَ وَ**

لەگەل کەس و کاری مێردەکەی‌دا جوان بێت () وە هەرکاتێك پێویستی پێی هەبوو خۆی بۆ ئامادە بکات () وە پارێزگاری لە نهێنێکانی بکات () وە هەرگیز داوای تەلاقی لێ نەکات ()

تَكْفُرْنَ العَشِيْرَ ...)) واتە : ((چونکە نەفرەت (لعنة) زۆردەکەن وە کوفری ژیانیش دەکەن ...)) [رواه البخاري (1/رقم/304)] .

وە فەرموودەکە بەگشتی لەبەشی عیبادات دا (پ 94) هێناومانەتەوە . (کوفری ژیانیش) مەبەست ئەوەیە کەوا چاکەی پیاوەکانیان لەبەر چاو ناگرن وەك بەڕوونی لە ڕیوایەتەکانی تری ئەم فەرموودەیەدا باس کراوە .

() چونکە ڕێز گرتن لەدایك و باوك وکەس و کاری پیاو ڕێزگرتنە لە پیاو ، وە ئازاردانیان ئازاردانی ئەوە ، وە(مُعَاذُ بنُ جَبَل) (خوای لێ ڕازی بێت) دەگێڕێتەوە کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : ((**لا تُؤْذِي إمْرَاءةٌ زَوْجَهَا فِي الدُّنْيَا إلَّا قَالَتْ زَوْجَتُهُ مِنَ الحُوْرِ العِيْن : لا تُؤْذِيه قَاتَلَكِ الله ، فَإِنَّمَا هُوَ عِنْدَكِ دَخِيْلٌ ، يُوْشَكُ أَنْ يُفَارِقَكِ إِلَيْنَا**)) واتە : ((هیچ ئافرەتێك نی‌یە ئازاری مێردەکەی بدات لە دونیادا (ئیللا) خێزانەکەی کەلە (حور العين)ە پێی دەڵێ : ئازاری مەدە خوا بتکوژێت ، چونکە ئەو لای تۆ میوانە و زۆری نەماوە بە جێت بهێڵێت وە بێت بۆلای ئێمە)) [رواه الترمذي (1184/320/2) و إبن ماجة (621/1) و غيرهما وهو حديث صحيح بروانە صحيح إبن ماجة (1637)وآداب الزفاف(178)] .

() لەبەر ئەو فەرموودەیەی کەوا پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمێ : ((**إذَا دَعَا الرَّجُلُ إمْرَأَتَهُ إلَى فِرَاشِهِ فَلَمْ تَأْتِهِ فَبَاتَ غَضْبَانٌ عَلَيْهَا لَعَنَتْهَا المَلائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ**)) واتە : ئەگەر پیاو خێزانەکەی خۆی بانگ کرد بۆسەر جێگاکەی (بۆ جیماع کردن) جا ئەویش نەیەت بۆ لای وە پیاوەکەی ئەوشەوە بە توڕەیی بباتە سەر لێی ، ئەوە فریشتە نەفرەت (لعنة)ی لێ دەکەن تا ڕۆژ دەبێتەوە [رواه البخاري (9/رقم/5194) و مسلم (1436/1060/2)] .

وە لە ڕیوایەتێکی (أحمد)دا هاتووە : ((.. تاوەکو ڕازی دەکات)) . وە هەروەها دەفەرمێ : ((**إذَا دَعَا الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ لِحَاجَتِهِ فَلْتَأْتِه وَإنْ كَانَ عَلَى التَنُّوْرِ**)) واتە : ئەگەر پیاو خێزانەکەی بانگ کرد بۆ پێویستی خۆی بابێت بۆ لای، ئەگەر چی لەسەر

ئەو مارە بڕینانەی کە حەرامە
(الأَنْكِحَةُ المُحَرَّمَةِ)

تەنوریش بوو (نانی دەکرد) [رواه الترمذي (1170/314/2) وهو صحيح بڕوانه (صحيح الجامع : 534)]
.

(□□) نهێنیەیەکانی خۆی و ماڵ ومنداڵەکانی بە تایبەتی نهێنی ژن و مێردایەتی ، لەبەر فەرموودەکەی (أَسْمَاء بِنْتُ يَزِيد) (خوای لێ ڕازی بێت) بڕوانە (پ 38) .

(□□) بەبێ هۆیەکی شەرعی لەبەر فەرموودەکەی (ثَوبَان) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : ((**إِيُّمَا إِمْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلاقَ مِنْ غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةَ الجَنَّة**)) واتە : هەر ئافرەتێك داوای تەڵاق لە پیاوەکەی بکات بەبێ هیچ هۆیەك ئەوە بۆنی بەهەشتی لەسەر حەرامە)) [رواه الترمذي (1099/329/2) و أبوداود (2209/308/6) و إبن ماجة (2055/662/1) وهو صحيح بڕوانه الارواء (2035)] .

وە هەروەها پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمێ : ((**المُخْتَلِعَاتُ هُنَّ المُنَافِقَاتُ**)) واتە : ئەو ئافرەتانەی کە داوای (خُلع) تەڵاق دەکەن لە مێردەکانیان بەڕاستی ئەوانە دووڕوە (منافق)کانن [رواه الترمذي (1198/329/2) وهو صحيح بڕوانه صحيح الجامع (6681) و السلسلة الصحيحة للإلباني (632)] .

ئەوەی کە خوای گەورە لە قورئان دا حەرامی کردووە (۱) وە ئەوەیشی کە پێغەمبەر (ﷺ) لە فەرموودەدا حەرامی کردووە کە کۆ کردنەوەی ئافرەتە

---

(۱) کەوا لە سورەتی (النساء :23-24)دا دەفەرمێ : ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَ أَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالاتُكُمْ وَبَنَاتُ الأَخِ وَبَنَاتُ الأُخْت وَأُمَّهَاتُكُمُ اللاَّتي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ منَ الرَّضَاعَة وَ أُمَّهَاتُ نسَائكُمْ وَرَبَائبكُمُ اللاَّتي في حُجُوركُمْ منْ نسَائكُمُ اللاَّتي دَخَلْتُمْ بهنَّ فَلا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلائلُ أَبْنَائكُمُ الَّذيْنَ منْ أَصْلابكَمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إنَّ اللهَ كَانَ غَفُوْرَاً رَحيْمَاً وَالمُحْصَنَاتُ منَ النِّسَاء إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كتَابَ الله عَلَيْكُمْ ، وَ أُحلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلكُمْ أَنْ تَبْتَغُوا بأَمْوَالكُمْ مُحْصنيْنَ غَيْرَ مُسَافحيْنَ ..﴾ واتە : حەرام کراوە لەسەرتان (مارە کردنی) دایکانتان و ، کچانتان و ، خوشکانتان و ، پور (خوشکی باوکانتان) و مەتی (خوشکی دایکاتان) و ، کچانی براو ، کچانی خوشك و ، دایکانێ کەشیریان بە ئێوە داوە و خوشکانی شیری و دایکانی خێزانتان و کچانی ژنانتان کە لە ماڵی ئێوەدا گەورە بوون ، لە ژنانێ کە لەگەڵیاندا جووت بوونە ، بەڵام ئەگەر جووت نەبووبن لەگەلیان دا ئەوە تاوانتان لەسەر نىیە (مارەیکچەکانیان بکەن) وە (هەروەها) ژنانی کوڕانی پشتی خۆتان (لەسەرتان حەرامە) وە مارەکردنی دوو خوشك پێکەوە ، مەگەر ئەوەی لە پێش ئەم حوکمە کرابێت ، بێ گومان خوای گەورە لێ بووردەو بەبەزییە ، وە ژنانی شوودار (تان لەسەر حەرامە) مەگەر ئەوانەی کە موڵکی خۆتانە (واتە : لەجەنگ دا دەستگیر کرا بێت با مێردیشیان هەبێت دوای پاك بوونەوە لەحەیز دروستە لەگەڵیان دا جووت بن) ئەمانە حوکمی خوایە ، لەسەرتان نوسراوە و فەرز کراوە ..

لەگەڵ خوشکی دایکیدا یان خوشکی باوکیدا پێکەوە (( )) وەژن مارەکردنی کاتیی (مُتْعَة) (( ))

(( )) لەبەر فەرموودەکەی (أَبُو هُرَيْرَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((**لاتُجْمَعُ بَيْنَ المَرْأَةِ وَ عَمَّتِهَا وَ لا بَيْنَ المَرْأَةِ وَ خَالَتِهَا**)) واتە : ((ئافرەت کۆناکرێتەوە لەگەڵ خوشکی باوکیدا یان لەگەڵ خوشکی دایکیدا)) [رواه البخاری (9/رقم/5109) و مسلم (1408/1028/2) و أصحاب السنن] .

(( )) ئەو مارە بڕینە کەوا بۆ ماوەیەك بێت ئیتر ڕۆژێك یان مانگێك یان ساڵێك ... ئەم مارە بڕینە ماوەیەك حەلاڵ بووە ، وەك خوای گەورە لە سورەتی (النساء : 24) دا دەفەرمێ : ﴿**فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ**﴾ واتە : ئەگەر لەگەڵ ئەو ئافرەتانەدا جووت بوون (کە لەپێش دا باس کران) ئەوە مارەیی و حەقەکانیان بدەنێ . جا هەندێك لە زانایان دەفەرمن : ئەمە بۆ مارە بڕینی کاتییە (متعة) ، وە لەبەر فەرموودەکەی (عَبْدُالله بن مَسْعُود) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا دەفەرمێت : ((ئێمە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا غەزامان دەکرد وە ئافرەتمان لەگەڵ دا نەبوو، جاووتمان : ئەی بۆ خۆمان نەخەسێنین ؟ جا قەدەغەی ئەوەی لێ کردین ، پاشان ڕوخسەتی پێ داین کەوا ژن بخوازین بەجل و بەرگێك پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە : ﴿**يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوا لاتُحَرِّمُوا طَيِّبَات مَا أَحَلَّ اللهُ لَكُمْ وَلا تَعْتَدُوا**﴾ (المائدة : 87) [رواه البخاری (8/رقم/4615) و مسلم (1404/1022/2)] .

بەڵام پاشان بەیەك جاری حەرام کرا تا ڕۆژی قیامەت (سَبْرَةُ الجُهَنِي) (خوای لێ ڕازی بێت) فەرمووی : ((لە ساڵی (فتح) دا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی پێ کردین بە مارە بڕینی کاتی کاتێك چوینە مەککەوە پاشان دەرنەچووین تا قەدەغەی لێ کردین)) [رواه مسلم (1406/1023/2)] .

وە لە ڕیوایە تێکی تردا دەفەرمێ : کەوا ئەو لەگەڵ پێغەمبەری خوادا بوو (ﷺ) کاتێك فەرمووی : ﴿**يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي قَدْ أَذِنْتُ لَكُمْ فِي الإِسْتِمْتَاعِ مِنَ النِّسَاءِ وَ إِنَّ اللهَ قَدْ حَرَّمَ ذَلِكَ إِلَى يَوْمِ القِيَامَةِ ، فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُنَّ شَيْءٌ فَلْيُخَلِّ سَبِيْلَهُ وَلاَ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئاً**﴾ واتە : ئەی خەڵکینە من ڕووخسەتم پێ دابوون بە مارە بڕینی

وە ژن مارەکردنی حەڵاڵ کردن (التَّحْلِيْل) [□] وەژن بەژن (الشِّغَار) [□]

کاتیی (مُؤَقَت) ئافرەتان جا بێگومان خوای گەورە ئەوەی حەرام کرد تا ڕۆژی قیامەت ، جا هەر کەسێك شتێك لەوەی – لەو ئافرەتانەی– لەلایە ڕێگای بەربدات ووزای لێ بێنێت وە هەرچی پێداوە هیچی لێ نەسێنێتەوە [رواه مسلم (1406/1025/2) و غیره]

(□) لەبەرفەرموودەکەی (عَلِي) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوافەرمووی ((**لَعَنَ رَسُولُ اللهِ** (ﷺ) **المُحَلِّلَ والمُحَلَّلِ لَهُ**)) واتە: پێغەمبەری خوا (ﷺ) نەفرەت (لعنە)ی کردوە لەوەی ژن مارەبکات لەبەرئەوەی بۆخەڵکی تر حەڵاڵی کات وەلەوەیشی کە بۆی حەلاڵ دەکرێت [رواه ابوداود (2062/88/6) والترمذی (1128/294/2) وابن ماجه (1935/622/2) وهو صحیح بڕوانە صحیح الجامع (5101)] .

(□) ژن بەژن (الشِّغَار) ئەوەیە کەوا پیاو کچەکەی یاخوشکەکەی یا...... مارە ببڕێ لەپیاوێك بەو مەرجەی ئەویش کچی یاخوشکی یا... لەئەم مارە بکات .. وەئەم دابەستن (عقد) ی مارە بڕینە بەم شێوەیە بەتاڵە، ئیتر مارەیی تێدا باس بکرێت یان نەء ، چونکە پێغەمبەر (ﷺ) قەدەغەی لێکردووە و موسوڵمانانی لێ وریاو ئاگادار کردووەتەوە . وەخوای گەورەش دەفەرمێ ﴿**وَمَاآتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَانَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا**﴾ (الحشر: 7) سواتە : وە ئەوەی پێغەمبەر (ﷺ) پێ ی دان ئەوە وەری بگرن وەئەوەی ئەو لێ ی قەدەغە کردن ئەوە وازی لێ بهێنن . (إبنُ عُمر) (خوایان لێ ڕازی بێت) دەفەرموێ ((**إنَّ النَّبِيَ** (ﷺ) **نَهَى عَنِ الشِّغَارِ**)) واتە : پێغەمبەر (ﷺ) قەدەغەی کردوە لەژن بەژن [رواه البخاری (5112/162/9) ومسلم (1415/1034/2) وغیرهما] .

وە (أَبُوهُرَيْرَة) دەگێڕێتەوە کەوا پێغەمبەر (ﷺ)قەدەغەی لەژن بەژن کردووەوەفەرمووی: ((**وَالشُّغَارُ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ: زَوِّجْنِي إِبْنَتَكَ وَأُزَوِّجُكَ إِبْنَتِي ، أَوْ زَوِّجْنِى أُخْتَكَ وَأُزَوِّجُكَ أُخْتِي**)) . واتە : وەژن بەژن ئەوەیە کەوا پیاوێك بەپیاوێك بڵێ: کچەکەتم لێ مارەبکە منیش کچەکەی خۆمت لێ مارە دەکەم ، یان بڵێ خوشکەکەتم لێ مارەبکە منیش خوشکەکەی خۆمت لێ مارە دەکەم [رواه مسلم (1035/2/ 1416)] .

وە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمێ ((**لاشغَارَ فِي الإِسْلامِ**)) واتە ((ژن بەژن لەئیسلام دا نی یە)) [رواه مسلم (1415/1035/2) . بروانه صحيح الجامع الصغير (7501) للالباني].

جا ئەم فەرمودە (صحیح)انە هەموو بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە ژن بەژن بەتاڵە و لە ئیسلام دا دروست نییە و پێچەوانەی شەرعی خوایە ، ئیتر پێغەمبەر (ﷺ) هیچ جیاوازی نەخستووە لە نێوان ئەوەی مارەیی تێدا باس بکرێت یان نەء ، وە ئەوەی کەلە فەرموودەکەی (إبنُ عُمر)دا هاتووە کەوا تەفسیری (شغار) دەکات ((بەوە پیاو کچەکەی مارە ببڕێت بەو مەرجەی ئەوەی تر کچەکەی خۆی لە ئەم مارە ببڕێت ، وە مارەیی نەبێت لە نێوانیاندا)) ، ئەم تەفسیرە بۆ (شِغَار) زانایان فەرموویانە قسەی (نافع)ە کە قوتابی (إبنُ عُمر)ە ، وە فەرموودەی پێغەمبەر (ﷺ) نییە ، وە پێغەمبەر (ﷺ) خۆی لە فەرموودەکەی (أبُو هُرَيْرَة) دا بەو شێوەیە تەفسیری کردووە کە باسمان کرد .(إبن عبدالبرّ) دەفەرمێ: زانایان (إجماع) یان کردوە لەسەر ئەوەی کەوا ژن بە ژن دروست نییە بەڵام لەوەدا جیاوازن ئایە (صحیح)ە یان (باطل)ە ، وە جەماوەری زانایانیش لە سەر ئەوەن کەوا (باطل)ە . ئیمامی (الشَّافعِي)دەفەرمێ: ئەم مارە بڕینە (باطل)ە وەکو مارەبڕینی کاتی (المُتْعَة). وە ئەم ڕایەیشیان ڕاستە ، لە بەر ئەو (أثر)ەی (العَبَّاسُ بنُ عَبْدالله بنِ عَبَّاس) کەوا کچەکەی خۆی مارە کرد لە (عَبْدُ الرَّحْمَن بن الحَكَم) وەئەویش کچەکەی خۆی لە ئەو مارە کرد ، ومارەییشیان دانا بوو، جا (مُعَاوِيَة) (خوای لێ ڕازی بێت)بۆ (مَروَان)ی نووسی وفەرمانی پێ کرد کەوا لە یەك جیایان بکاتەوە .[رواه أبو داود (324/1) وأحمد (94/4) وإسناده حسن حسنه الباني في تعليقاته على الروضة الندية]. وە بێ گومانیش ئەم ژن بەژنە زیانێکی زۆر گەورە لە کۆمەڵگای موسوڵمانان دەدات وە دەبێتە هۆی تەڵاق و گیرو گرفت و خراپەیەکی زۆر ، وە دەبێتە هۆی ئەوەیشە کەوا ئافرەتان بە زۆر بدرێن بەکەسانێك کەوا خۆیان پێی ڕازی نین لەبەر بەرژەوەندی باوك و برا وە ئەمەیش زوڵم و ستەمێکی گەورەیە و ئیسلام پێی ڕازی نییەو لێی بەرییە (برئ) یە وەك لەو فەرموودانەی پێش دا باس کرا لە باسی ڕازی بوونی ئافرەت لەمارەبڕین دا وە هەروەها دەبێتە هۆی فەوتانی مافی ئافرەت لەمارەیی یەکەیدا وەك ئەمڕۆ بە چاوی خۆمان

وەتیێ پەر کردنی پیاو (ئازاد بێت یان بەندە) لەوژمارەی کە بۆی دیاری کراوە (٢) وەئەوەی بەخزمایەتی (النَّسَب) حەرام دەبێت، بەشیر دانیش(الرضاع) حەرام دەبێت (٣) وەمارە بڕینی پێش موسوڵمان بوون دانی پێدا دەنرێت لەئیسلام دا ئەگەر ژن و مێرد هەردووکیان موسوڵمان

دەبیینین ، جا بۆ زیاتر شارەزا بوون لەم باسە دەتوانیت تەماشای نامیلکەی (حُكْمَ السُّفُور وَ الحِجَابِ وَ نِكَاح الشِّغَار)ی شێخ (إبن باز) بکەی .

(٢) لەبەر فەرموودەکەی خوای گەورە لەسورەتی (النساء: 3) دا کەدەفەرمویێ ﴿فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلاثَ وَ رُبَاعَ﴾ واتە : .....ئەوە مارەبکەن لەئافرەتان چەند پێتان خۆشە دوو یان سێ یان چوار . وەلەبەر فەرموودەکەی (الحَارِثُ بنُ قَيْس) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا فەر مووی: من موسوڵمان بووم وەهەشت ژنم هەبوو ، جاباسم کرد بۆ پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : ((**إخْتَرْ مِنْهُنَّ أَرْبَعًا**)) واتە: چوار یانی لێ هەڵبژێرە [رواه ابو داود (2241/677/2) وابن ماجه (1952/628/1) وهو حسن صحيح بروانەصحيح ابن ماجە(1588)] .

وەفەرموودەکەی (إبنُ عُمَر) کەوا (غَيْلانُ بنُ سَلَمَةَ) (خوای لێ ڕازی بێت) موسوڵمان بوو دە(10) ژنی هەبوو لەکاتی نەفامی دا ، وەهەموو یان لەگەڵی دا موسوڵمان بوون ، جاپێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی پیێ کرد کەوا چواریان هەڵبژێرێت [رواه الترمذی (1128/435/3) وابن ماجه (1953/628/1) وغيرهما وهو صحيح بروانە صحيح ابن ماجه (1589)] .

(٣) لەبەر فەرموودەکەی (إبْنُ عَبَّاس) (خوایان لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەبارەی کچەکەی (حَمْزَة)ە وە فەرمووی: ((**لاتَحِلُّ لِي ، يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعَةِ مَايَحْرُمُ مِنْ النَّسَبِ هِيَ إِبْنَةُ أَخِي مِنَ الرَّضَاعَةِ**)) واتە: بۆ من حەلاڵ نىيە ، بەشیر دان (رضاعة) ئەوە حەرام دەبێت کەبە خزمایەتی (نسب) حەرام دەبێت ، ئەو کچی برامە لەشیرەوە [رواه البخاری (5/رقم/2645) ومسلم (1447/1071/2)] .

تێبینی:(حَمْزَة) مامی پێغەمبەری خوا بوو وەهەردووکیان شیری ئافرەتێکیان خواردبوو کەوابوو برای شیریشن.

بوون وە ئەو مارە بڕینە گونجاویش بێت لەگەڵ شەریعەتی ئیسلام دا (□□) بەلاَم ئەگەر بەتەنها یەکێکیان موسوڵمان بوو ، ئەوەمارە بڕینەکە بەتاڵ دەبێتەوە وماوە (عِدَّە)ی لەسەر پێویست دەبێت ئەگەر ئافرەتەکە موسوڵمان بوو (□□) پاشان ئەگەر مێردەکەش موسوڵمان بوو و ئافرەتەکە شوی نەکردبوو ئەوە دەتوانن لەسەر مارە بڕینەکەی پێشوو ببنەوە بەهاوسەری یەك ئەگەر چەند ماوەی دابڕینەکەش دوور بێت (□□)

(□□) لەبەر فەرموودەکەی (الضَّحَاكُ بنُ فَيْرُوز) لەباوکیەوە کەوا فەرمووی : ووتم ئەی پێغەمبەری خوا من موسوڵمان بووم و دوو خوشکم لەژێردایە (هەردوو ژنەکەی خوشك یەك بوونە) فەرمووی: ((**طَلِّقْ أَيَّتُهُمَا شِئْتَ**)) واتە: ئەوەیان ویستت لێ یەتی تەلاقی دە [رواه الترمذي (1130/436/3) وابوداود (2243/678/2) وابن ماجه (1951/627/1) وغيرهم وهو حديث حسن بروانه الارواء (1885) وصحيح ابی داود (1939)] .

(□□) لەبەر فەرموودەکەی (إِبْنُ عَبَّاس) (خوایان لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی : (مُشرك)ەکان دوو (مَنْزِلَە) لەپێغەمبەری خوا (ﷺ) و باوەڕدارانەوە دوور بوون ، لەو (مُشرك) انە هەبوو دەجەنگان لەگەڵیدا (أَهل حرب) بوون ، ئەویش دەجەنگا لەگەڵیاندا ، وەهەشیان بوو لەو (مُشْرِك) انە پەیمانیان دابوو نەجەنگن (أَهْل عَهْد) بوون ، جا ئەویش نەدەجەنگا لەگەڵیان دا ، ئەگەر ئافرەتێك کۆچی بکردایە لەوانەیان کە (أَهْل حَرْب) بوون مارەنەدەکرا تا دەکەوتە حەیزو پاك دەبویەوە ، جائەگەر پاك ببوایەتەوە ئەوە حەلاَڵ دەبوو بۆی شوی بکردایە ، وە ئەگەر مێردەکەی کۆچی بکردایە پێش ئەوەی شوی بکردایە ئەوە دەدرایەوە پێ ی ، وەئەگەر بەندەیەکیان یان کەنیزەیەکیان (عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ) کۆچی بکردایە ئەوە ئازاد دەبوو وەمافی کۆچ کەرانیان بۆ هەبوو [رواه البخاری (9/رقم/5286)] .

(□□) لەبەر فەرموودەکەی (إِبنُ عَبَّاس)کەوا فەرمووی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) (زینب) ی کچی گەڕانەوە بۆ (أَبُو العَاصُ) بەو مارە بڕینەی یەکەم جار ، هیچی تری نەکرد ، (محمد بن عمرو) لەفەرموودەکەیدا فەرمووی: پاش شەش ساڵ ، وە(الحَسَنُ بنُ عَلِى)

فەرمووی: پاش دووساڵ [رواه ابو داود (2240/675/2) والترمذي (1143/448/3) وابن ماجة (2009/647/1) وغيرهم وهو حديث صحيح بڕوانە الارواء (1921) وصحيح ابن ماجة (1635)] .

لەبڵاوکراوەکانی ماڵپەڕی ئیمان وەن
www.iman1.com
هەمیشە لەگەڵمان بن بۆنوێبوونەوەی ئیمان
imanonekurd@yahoo.com